

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 11

София, четвъртък, 29 ноември

1928 г.

14. заседание

Срѣда, 28 ноември 1928 година

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ, въ 16 ч. 45 м.)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Понеже присъствуватъ нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Еминъ Агушевъ, Хафузъ Садъкъ Алиевъ, Петъръ Анастасовъ, Иванъ Ангеловъ, Христо Баевъ, Христо Баралиевъ, Димитъръ Богдановъ, Иванъ Бомбеви, Борисъ Наконъ Бошковъ, Стефанъ Бояджиевъ, Ради Василевъ, Вълчо Даскаловъ Вълчовъ, Йорданъ Гавалюговъ, Петъръ Гаговъ, Димитъръ Гайдаджиевъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Павелъ Георгиевъ, Стойчо Георгиевъ, Мехмедали Герай, Георги Данковъ, д-ръ Никола Думановъ, д-ръ Цвѣтанъ Диковъ, Борисъ Евтимовъ, Трифонъ Ерменковъ, д-ръ Димо Желѣзовъ, Станю Златевъ, Димитъръ Ивановъ II, Георги Илиевъ, Христо Илиевъ, Панайотъ Тинчевъ Калчевъ, Трифонъ Капитановъ, Димитъръ Каранешевъ, Никола Кемилевъ, Коло Кожаклиевъ, Иванъ Куртеви, Янко Куцаровъ, Кънчо Кънчевъ, Димо Къорчевъ, Иванъ Лѣкарски, Димитъръ Мишайковъ, Кара-Али Мустафовъ, Емануилъ Начевъ, Георги Нешковъ, д-ръ Борисъ Николовъ, Иванъ х. Николовъ, Петъръ Панайотовъ, Малинъ Паневъ, Вичо Петевъ, х. Георги х. Петковъ, Аврамъ Стояновъ Петровъ, Георги Пъчевъ, Николай Савовъ, Мехмедъ Алиевъ Салиевъ, Никола Сапунджиевъ, Пандо Сидовъ, Кирилъ Славовъ, Христо Стояновъ, д-ръ Владимиръ Такеви, Петъръ Тодоровъ, Ангелъ Томчевъ, Желю Тончевъ, Недѣлко Топаловъ, д-ръ Йосифъ Фаденхетъ, Александъръ Хитриловъ, Методи Храновъ, Борисъ Христовъ, Кръстю п. Цвѣтковъ, Антонъ Ченгелиевъ, Георги Чернооковъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Маринъ Шиваровъ, Георги Юртовъ, Илия Януловъ и Иванъ п. Янчевъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпущкъ, съгласно подаденитъ заявления, на следнитъ народни представители:

На г. Борисъ Ецовъ — 1 день;
На г. Емануилъ Начевъ — 5 дни;
На г. Маринъ Шиваровъ — 3 дни;
На г. Кръстю п. Цвѣтковъ — 4 дни;
На г. д-ръ Иванъ Бешковъ — 4 дни;
На г. Борисъ Евтимовъ — 4 дни;
На г. х. Георги х. Петковъ — 2 дни;
На г. Иванъ п. Янчевъ — 2 дни;
На г. Кимонъ Георгиевъ — 2 дни;
На г. Иванъ Куртеви — 1 день;
На г. Недѣлко Топаловъ — 3 дни и
На г. Иванъ Христовъ — 5 дни.

Съобщавамъ на Събранието, че е поставено питане отъ дунишкия народенъ представителъ г. Димитъръ Грънчаровъ къмъ г. министра на вътрешнитъ работи и народното здраве за това, че на 25 тогъ сж били бити отъ полицията народнитъ представители Кирко Цвѣтковъ и Вичо Петевъ.

Това питане ще се съобщи на г. министра.

Д. Грънчаровъ (з. в): Не само да се съобщи, но и по възможностъ да се отговори, съгласно правилника.

Председателстващъ А. Христовъ: Ще се отговори.

Съобщавамъ на Събранието, че народниятъ представителъ г. Георги Данаиловъ си е далъ оставката отъ комисията по Министерството на финанситъ, Министерството на външнитъ работи и на изповѣданията и по отговора на тронното слово, като остава членъ само въ бюджетарната комисия, понеже е много заетъ.

С. Смарчевски (з): Това се съобщи единъ пжтъ.

Председателстващъ А. Христовъ: На неговото мѣсто бюрото предлага: въ комисията по Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве да влѣзе народниятъ представителъ г. д-ръ Владимиръ Такеви. Които сж съгласни, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Въ комисията по Министерството на финанситъ — народниятъ представителъ г. Иванъ Хрелопановъ. Които сж съгласни, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Въ комисията по отговора на тронното слово — народниятъ представителъ г. Петко Палиевъ. Които сж съгласни, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристапваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — **продължение разискванията по отговора на тронното слово.**

Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Харизановъ.

И. Харизановъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Развитието на последната министерска криза; становището на нѣкои отъ нашитъ партии по отношение външната политика; пожеланието, което се изказа отъ много оратори на почитаемата опозиция, външната политика на българската държава да бжде по-активна; пожеланието, което отъ други се изказа, че едва ли не у насъ трѣбва да стане групиране на националистическия сили, за да се прояви по-релефно българското име въ чужбина — всичко това, заедно съ събитията, които напоследъкъ станаха въ вътрешната македонска революционна организация, споредъ мене, придава на нашата външна политика единъ по-сложенъ и важенъ характеръ.

Когато г. Малиновъ въ своята речъ, тъй лоялна иначе, каза, че българската държава има въ себе си достатъчно ресурси, за да прояви по-активна, волева външна политика; когато по свой редъ г. Янко Сакъзовъ, малко увлечено каза същото, ние сме въ правото, наистина, да се запитаме дали външната политика, която се провежда отъ днешното правителство въ лицето на г. Буровъ, която се провежда отъ парламентарното болшинство, която се крепи отъ партията, която поддържа днешното правителство, действително е една политика правилна, политика наистина колеблива.

не искамъ да кажа пораженска, както я класиратъ нѣкои? Ние, като партийни хора, като членове на тая партия, която днесъ управлява, можемъ, наистина, основателно да се запитаме: трѣбва ли да оставимъ, бива ли да оставимъ на васъ, почтени представители на опозицията, единствената привилегия да се сивате съ най-съкровенитѣ интимни струи на българската душа и да черпите съ изобилни шепи отъ националната съкровищница, която се казва национална мистика и която наистина придава примамливия обликъ на вашитѣ политически речи, способствува за патристически пози и е тъй удобна за партийни спекулации?

Наистина, проблемата е голѣма. Взрѣмъ ли се въ събитията, които ставатъ въ Европа, ние всички трѣбва да признаемъ, че тѣ се развиватъ подъ знака на мира. Дали този миръ е действително единъ миръ на победители, единъ рахотапан, както казваше г. Малиновъ; дали всички тия международни конвенции и съглашения, които характеризиратъ европейската дипломация следъ войнитѣ; дали всички тия институции, които изграждатъ миролюбивия духъ на Европа, като Обществото на народитѣ, като Локарно, което предаде името си на миролюбивия духъ на днешна Европа; дали западната ориентация на Германия, единъ колосаленъ факторъ въ европейската политика; дали малкото съглашение, Паневропа, за която сѣщо много се пише, най-сетне пактъ Келлогъ, който провъзгласи войната като престѣпление — дали всичкото това не е отъ ония дипломатически лъжи, които характеризираха дипломацията на Европа преди войнитѣ, или, напротивъ, то почива на по-голѣми основи? Азъ съмъ отъ тия, които считатъ, че тоя миролюбивъ духъ на Европа се базира на икономиката, въ която изпадна европейското стопанство следъ войнитѣ, и, следователно той е повелителенъ, той е аргументиранъ, той неминуемо се налага на всѣка една държава, която иска правилно да се развива при днешната международна обстановка. На менъ, г-да, е известно, и нека ми бѣде позволено да кажа нѣколко думи по това, че днесъ цѣлокупната рѣководна мисль на Европа е изключително заета отъ идеята да стабилизира европейското стопанство, да стабилизира европейскитѣ финанси, международната размѣна, да постигне туй, което се казва капиталистическа стабилизация, едно понятие, за което, за жалостъ, у насъ много малко се приказва. Азъ бихъ направилъ единъ упрѣкъ на нашитѣ икономисти, които малко боравятъ съ туй понятие, които малко сѣ го изучили, но което въ чужбина е предметъ на голѣми научни дискусии, е предметъ на парламентарни дебати, на партийни разисквания, на обсъждане въ партийнитѣ конгреси, и което бѣше сложено като важна точка въ интернационалния конгресъ на социалдемократитѣ въ Брюкселъ и въ конгреса на комунистическия интернационалъ въ Москва.

Въ какво се състои тая проблема? Тя би била твърде поучителна не само за нашата външна политика, по която бихъ искалъ малко да приказвамъ, тя е поучителна по-скоро за нашата вътрешна политика. Касае се, дали действително следвоенна Европа е изпаднала въ единъ неоправимъ хаосъ, дали капиталистическата цивилизация изчерпва своитѣ сили и се намира въ неминуемо декадансъ, дали действително международната обмѣна е тъй много нарушена, паразититѣ тъй много ограничени, консомативната способностъ тъй много унижена, че цѣлата капиталистическа техника е въ невъзможностъ да живѣе, че предстои да рухне, и, следователно, ние да се намѣримъ предъ гибелта на европейската цивилизация? За гибелта на европейската цивилизация, знаете, че недавна имаше много теоритически, философски построения. Не само Шпенглеръ, но и много други изказаха мрачни предчувствия за бѣдещето на европейската цивилизация.

Въ какво се състои проблемата? Политически тя се изразява въ това: дали Европа още живѣе въ фазата на непосредствената революционна ситуация, въ която изпадна следъ войнитѣ, или тя превъзможна това политическо време и вече се развива въ правилнъ и миренъ пътъ? Въпросътъ бѣше — съ рискъ да изпадна въ дилетантизмъ, трѣбва да засегна тая тема — въ що се състои и каква е същността на самата съвременна стопанска криза? Дали се намираме въ една криза, която съпѣтствува капиталистическото производство, хронически, периодически, както бѣше преди войнитѣ, която е резултатъ на вътрешната анархистическа природа, както казватъ нѣкои, на капиталистическото стопанство, което произвежда безъ огледъ на пазара и, следователно, изпада въ една свръхпродукция, или тази криза е, тъй да се каже, плодъ на военния развѣтъ, както твърдѣше покойната Роза Люксембургъ, а съ нея заедно и много буржоазни икономисти, които считаха, че

благодарение на войната се даде голѣмъ тласкъ на промишлеността, увеличи се производственият апаратъ, увеличи се основнитѣ капитали, произвеждаше се повече за нуждитѣ на войната, а днесъ тия нужди ги нѣма, консомативната способностъ е понижена, и има една свръхпродукция, която създаде една непоправима криза въ капиталистическото производство? Или най-сетне, което е вѣрното, и съобразно което се действува, че тая стопанска криза се дължи на диспропорцията между производството и консомацията, на понижената покупателна способностъ на маситѣ, които не могатъ да консомиратъ производството на индустрията, и отъ тамъ се роди оня колосаленъ планъ и колосални усилия на всички рѣководни политически, индустриални, банкерски сфери въ Европа, да може да се нагоди капиталистическото производство съобразно новото време, да се поевтини туй производство? Тогава дойде масовата продукция, Фройдизмътъ, тайлоризмътъ, всичко това, което се изразява въ рационализацията на съвременното капиталистическо производство. И наистина този устрѣмъ даде голѣми резултати и ние се намираме въ фазата на капиталистическата стабилизация, която ревниво се пази отъ рѣководителитѣ на външната политика и която повелително изисква мира въ Европа.

Чѣ проблемата е тъй голѣма, че тя има тѣсенъ обсъгъ съ политическитѣ насоки на разнитѣ страни, азъ, г-да, ще си послужа съ сведението предъ васъ, че тази проблема се трактува и въ интернационалнитѣ конгреси, за които говорихъ. Комунистическиятъ интернационалъ, напр., открито постави тази проблема въ своитѣ разисквания и той я постави съ една загриженостъ, която сведочи за голѣмото значение на тази проблема. На тази почва стана раздвоенieto на комунистическата партия. Тоя въпросъ се сложи още преди две години. Той бѣше разискванъ и туй лѣто въ разширения пленумъ на Коминтерна въ Москва и бѣше дебатиранъ съ страсть. Тамъ се раздѣлиха. Опозицията, начело съ Троцки, смѣта, че нѣма капиталистическа стабилизация въ Европа, че тя е още въ положението на революционна ситуация, следователно, може да се шурмува, да се предизвика размирие, да се корегиратъ отношенията, и бихме могли въ панданъ на това да кажемъ — да се ревизиратъ и договоритѣ за миръ, които сѣ наистина насилнически. Троцки стоеше на туй становище и искаше да се върви къмъ мирова революция. Безспорно, въ тази идея той се импулсираше и отъ друга една мисль, че селска Русия не може да строи социализмъ, че една изолирана страна не може да твори социализмъ; че това е утопия, това е химера. Да се занимаваме съ социалистическо строителство — казваше той — туй значи да се занимаваме съ метафизика. И той искаше да се върви къмъ мирова революция.

Другото, официалното крыло на Сталинъ, е на противно мнение. То счита, че Европа превъзможва своя вътрешенъ хаосъ, капитализмътъ се стабилизира, следователно, Европа се измѣква отъ положението на революционна ситуация и е тръгнала въ пътя на мирното развитие.

Този проблемъ намѣри друго освѣтление въ интернационала на социалната демокрация въ Брюкселъ. Тамъ социалната демокрация застана на сѣщата тая позиция, на която застана Сталинъ: тя призна тая стабилизация. Тя счита, че работническата класа е длѣжна да даде жертви предъ олтаря на това творческо дѣло; тя счита, че трѣбва да се понесе режимътъ на низкитѣ заплати, че трѣбва да се понесе безработицата, но да се стабилизира стопанството на разстроена Европа.

На туй се дължи, почитаемо Събрание, отъ друга страна миролюбивиятъ духъ на социалната демокрация отъ войнитѣ насамъ; на туй се дължи, ако щете, голѣмото преклонение, което проявиха голѣмитѣ представители на тази социална демокрация къмъ Обществото на народитѣ. Цѣлата миролюбива ориентация на социалната демокрация е резултатъ на капиталистическата стабилизация.

Питаме се тогава ние: когато това е общиятъ духъ на Европа, когато натамъ се върви, какво можемъ да правимъ ние? Азъ тукъ бихъ повторилъ още една любима тема, поучителна за г. г. представителитѣ на социалната демокрация. Днесъ се спори на тази почва: какви сѣ социалнитѣ основи на реформизма, съ който се отличава въ последно време тъй много социалната демокрация? Преди войнитѣ се казваше, че реформизмътъ има социалната си основа въ дребно-буржоазнитѣ кръгове, въ тия елементи, които идѣха отъ селото и града, които носѣха своята психология на дребни съществування, които бѣха заинтересувани въ мира, въ реформата, противъ класовото начало, противъ революционния методъ. На тази почва бѣше израсналъ реформизмътъ въ социалната демокрация

преди войните. Днес, след войните, социалните основи на реформизма се намират в капиталистическата стабилизация, за която ви говорих, и жизненият интерес, който има самата работническа класа от стабилизацията на стопанството на следвоенна Европа, като понесе жертвите, които тя налага. И пакъ повтарям: когато това е общата насока на развитието; когато това е икономиката, на която почива капиталистическа следвоенна Европа, много естествено се слага въпросът: каква политика можем да правим ние? За мене е ясно, почитаемо Събрание, че тази политика не може да не бъде таа, която красноречиво се изрази в трикратния позив на г. Буров: миръ, миръ, миръ. Тя напълно съвпада с този миролюбив дух, който владее въ Европа, който мощно се дирижира от тази икономика, въ която изпадна Европа, от тази потреба за капиталистическа стабилизация, за която ви говорих. Наистина г. Малиновъ въ своята лоялна реч искаше да внесе една корекция въ този зовъ на г. Буровъ — една реч, крайно интересна съ това, което г. Малиновъ каза и според мене още по-интересна съ това, което той подсказа и което, за мене е ясно, го приобщава къмъ онази система от идеи, на която почива нашата политическа формация на Сговора. На това, което той искаше да каже по външната политика, ние тръбва да се спремъ. Той твърди, че ние обичаме да надценяваме значението на чуждите фактори и че подценяваме значението на ония ресурси, съ които може да си служи нашата държава. Той направи голъма похвала на Обществото на народитъ, обаче счита, че ние сме длъжни да проявимъ една активна воля въ областта на външната политика, и добави, че тази активна воля не значи дрънкане на саби. Така поставенъ въпросът, според мене, по-скоро спада въ моралната сфера на държавния престиж, на националното честолюбие, но не въ областта на реалната политика, на конкретните искания, на конкретните постановки.

Убеждавайки така себе си, че тази политика, която се води от страна на нашето правителство, не може да бъде друга, че по отношение на външната политика ние тръбва да вървимъ въ хармония съ общоевропейската констелация, азъ си задавамъ и единъ другъ въпросъ: какво тръбва да бъде отношението ни къмъ македонската проблема? Този въпросъ наистина тѣсно се свърза съ събитията, които се разиграха въ последно време.

Г-да! Следъ войната наистина е много странно да се поставя на обсъждане тая проблема отъ представителитъ на политическия свѣтъ въ България. Човѣкъ съ основание би се попиталъ: неуже ли следъ тѣзи катастрофи, следъ голѣмитъ изпитания, презъ които ние минахме, тая проблема действително е още неизяснена? Има гледище, че македонскиятъ въпросъ е въпросъ на държавната власт; има друго гледище, че на всѣка цена тръбва да се възстанови държавниятъ суверенитетъ върху целата територия и едва ли не се добива впечатление, че би тръбвало да се воюва. По свой редъ, г. Малиновъ каза, че това е едно пакостно гледище. Г. Сакъзовъ отъ своя страна, наистина малко увлѣченъ, когато искаше да ни говори за ония възможни пътища, по които може да се канализира енергията на македонския българинъ подъ сръбска власт, въ сръбска територия — да се приспособи къмъ режима на тази страна, да прави културни завоевания — следъ апострофа на г. д-ръ Руменовъ — твърде ловѣкъ и удаченъ апострофъ — той заяви: не е ли време тогава, при тия условия на невъзможностъ за културни прояви на тая македонски българинъ въ югославянска територия, да се съберемъ ние всички, включая и представителитъ на македонската група, да обсъдимъ тая проблема колективно, да я поставимъ на вниманието на правителството, да го поощримъ за една по-активна политика въ тая област, да поеме то каузата на македонското население — голѣмия македонски проблемъ?

Както виждате, становища много, които наистина могат да учудятъ всѣкого, че сега, следъ войната, следъ толкова много изпитания, македонскиятъ въпросъ може да се поставя въ една такава разнородна свѣтлина и така неуясненъ. Г-да! Ние можемъ да имаме каквото щемъ становище по македонската проблема; можемъ да считаме, че македонското революционно движение нѣма резонъ на съществуване; че така се развива нѣщата, историческите събития, че покрива тая проблема, че я депласираха, че днесъ-затнесъ тази проблема е проблема за правата на малцинствата, и като такава тя може да бъде поета само отъ българската държава. Но има единъ фактъ, съ който ние тръбва да се справимъ, и ако той бъде добре разбранъ, чини ми се, че ние ще имаме правилно отношение къмъ

тази проблема. Македонското движение споредъ менъ е исторически необходимо, то е морално оправдано, то черпи своето основание не само отъ възжеланията на една 500 хилядна емиграция, не само отъ една епопея епохална, героична и наистина много славна, но то черпи своето основание отъ една обективна действителност, която вѣчно стои надъ Балканитъ. Идеята за автономия, отъ която се вдъхновява това движение, споредъ мене, не е единъ тактически лозунгъ, да се акомодира, да се приспособи къмъ отношенията на европейските сили; ако щете, тази идея не е и една модификация на нашитъ племенни влѣчения къмъ експанзия, както мислятъ други. За менъ това движение черпи своето основание, както казахъ, отъ обективната действителност надъ македонската територия. Македония представлява една географска и стопанска общност, която не може да се дѣли. Раздѣлена — всички области линѣятъ, страдатъ. Идете на югъ, срещнете се съ последния пирински колибаръ, който обитава въ пиринския масивъ, и вие ще видите въ тѣжния погледъ на този друженникъ, насоченъ къмъ течението на Струма, да се лелѣ една мечта за пазаритъ на Сѣръ. Всичко това, споредъ мене, обуславя характера на това движение, а затова съ това и неговата революционна независимостъ. И когато това е така — това бѣше и въ миналото тъй — азъ считамъ, че всѣки опитъ да се намѣсимъ въ независимостта на туй движение е престѣпление спрямо каузата на македонското население. Това движение тръбва да бъде независимо. Ние имаме едно право къмъ него — да не уврежда интереситъ на българската държава и съ това едно задължение отъ наша страна къмъ него — да не смущаваме неговия независимъ характеръ. Водими отъ любовъ, отъ партийна спекулация и отъ не знамъ още какви чувства, мнозина искатъ да го удавятъ въ любовта си и да го извратятъ. Както омразата може да бъде пакостна, така и любовта, която, за голѣмо съжаление, при много случаи е политически користна. Едно правилно разбиране на тази проблема би могло да го канализира въ пътища, които биха осигурили спокойното развитие на страната, биха осигурили държавния престижъ на малката и слаба България, биха успокоили насъ отъ мрачните предчувствия за много сложни вътрешни колебания на нашето политическо развитие.

Приключвайки съ тия нѣколко думи за тази болезнена проблема, която тъй много смущава страната съ акция, които преди всичко могат да провокиратъ една неестествена, болезнена македонофобия, която да се изрази въ опасни вътрешни политически усложнения, и съ пожеланието, тая проблема да бъде правилно поставена и да имаме по-спокойно и хладнокрѣвно отношение къмъ нея, азъ преминавамъ къмъ една друга тема.

Г-да! Съ нѣколко думи азъ искамъ да засѣгна старата проблема за силната власт. Азъ знамъ, че тази тема е съята отъ рубричитъ на нашия партиенъ печатъ, че тя не е въ парламентарнитъ дискусии, тя не е даже и въ политическия партийни прения, но тя е една проблема за мене тъй актуелна, както преди, тъй важна, както винаги, и тъй необходима, както никога презъ нашето политическо развитие.

Въ чужбина, следъ войнитъ се поставя една голѣма политическа проблема: какъ може да се осигури една силна и стабилна власт, за да може да се канализира националната енергия на даденъ народъ въ творчество, каквото се иска следъ войнитъ; да може да се култивира културъта къмъ държавата, който, наистина, е много покрусенъ следъ войнитъ; да може тази силна власт да поеме реформаторскитъ задачи на днешната епоха. И когато този въпросъ се обсъжда въ чужбина, оня, който е следилъ, ще признае, че той се обсъжда съ една страсть, която говори за голѣмото значение на тая проблема, и съ единъ интересъ, който обхваща всички политически кръгове на западнитъ страни.

Позволете ми да ви цитирамъ случая, който се натъкна на моето внимание въ Берлинъ, въ интерпарламентарната конференция туй лѣто. Тамъ едно голѣмо име, единъ голѣмъ политически човѣкъ, водачъ на народната партия въ Германия, бившиятъ канцлеръ, Виртъ, човѣкъ съ репутацията на ученъ, сложи отъ интерпарламентарната трибуна проблемата за кризата въ парламентаризма и за силната изпълнителна власт. Тамъ той каза: Следъ войната е особено повелително да се изгради такава силна изпълнителна власт. Тя тръбва да бъде устойчива, тя тръбва да бъде респектабилна, тя тръбва да възбужда респектъ къмъ закона, да канализира настроенията, да осигури

реда. Той е изучавал тази проблема и то за всички страни, въз основа на докладите, които му са правени през течение на годината, през която се е подготвял по тази проблема и е дошъл до заключението, че мисълта на европейската демокрация се е раздвоила на две по тази проблема. Той излага становищата на двете групи. Отъ едната страна се твърди и пожелава, щото изпълнителната власт да бъде формирана върху началата, на които почива изпълнителната власт въ Съединените щати и въ Швейцария — да бъде независима от Парламента, самостоятелна и свободна. Другото гледище е, че трябва да се модифицира, трябва да се измени изборителната система по такъв начин, че дребните, малките партии да бъдат сметени, да бъдат заличени, да бъдат политически погребани. Той, лъвият човък на германската демокрация, загрижен от проблемите на новото време, се спира на втората система и казва: „Първата система, изпълнителната власт да бъде независима от Парламента, е подходяща за Съединените щати при особено културна на тази страна и при двупартийната система там. Подобна изпълнителна власт е пригодна и за една Швейцария, където има референдум, който референдум е обезценил до голяма степен значението на политическите партии, и е снисишил до неимовърен размър значението на партийната акция“. Затуй той твърди, че модификацията на изпълнителната власт, засилването на изпълнителната власт трябва да се получи отъ една трансформация на изборителна система, която да се нареди така, че изборителният корпус да се разпредели съобразно две основни течения въ общественния живот; всеки член отъ този изборителен корпус да почувствува, че е длъжен да се припособи къмъ това или онова течение, да засили тази или онази партия, а не да създава сепаратизъм, който може да срути парламентарното болшинство, да го разколебае и да подрови самостоятелността и крепкостта на изпълнителната власт. Това казваше Вирт. Но азъ имамъ другъ примър, който за моята теза е също тъй поучителен.

Въ Полша се слага една друга проблема — какъ да се осигури изпълнителната власт отъ капризните настроения на Парламента, за да бъде тая власт устойчива, самостоятелна и свободна. Пилсудски, който има реноме на единъ народен водач, който чрезъ армията дойде на власт, който има още социалистически настроения, който е привърженик на демокрацията, който милва за парламентаризма и не тръгна по пътя на диктатурата. Той се отзова на тази проблема по следния начин. Прави едно нововъведение, една корекция, едно изменение на конституцията въ смисъл, правителството да не може да бъде бламирано повече отъ единъ път презъ годината, за да може да му се гарантира свобода презъ една година за творчество, за работа, за инициативи. Слага се въпросът за изменение системата на интерпелациите, които се даватъ по разни доводи и по поводъ на които, както се знае, може да се изкаже вотъ на недоверие къмъ правителството, безъ да се иска въ същностъ падане на това последното. Обсжда се въпросът за възприемане на английската система, при която, както се знае, интерпелации не съществуватъ, но вотътъ на доверие се слага отъ представителя на опозицията съ единъ обикновенъ дневенъ редъ, че правителството не се ползува съ доверието на Парламента, безъ да се свързва съ дадени конкретни поводи, по които дадена група може да има дадено мнение, за което мнение може да се бламира правителството, безъ да се желае този блямъ.

Проблеми колосални, многобройни, които целятъ едно: да стабилизиратъ силната власт, да гарантиратъ свободната инициатива на политическата власт.

Когато такива са проблемите въ чужбина, питамъ се: какъ отговаряме ние на всичко това? А, несъмнено, при тази болна и неспокойна Европа и ние сме поставени предъ тази проблема и трябва да отговоримъ открито на нея. Какъ отговорихме ние на тази проблема? У насъ се прави другъ опитъ, бихъ казалъ по-благороденъ, по-чистъ, по-националенъ — опитътъ за изграждане на една силна власт чрезъ събиране на сродните политически групи. Но отъ този моментъ още, когато това стана, отъ първия опитъ още, който се направи, ние бяхме атакувани отъ тази страна (Сочи опозицията) и бяхме атакувани по единъ жестокъ начинъ, като се считаше, че това е излюзия, че пътятъ е погрешенъ и се искаше да се саботира нашето дѣло. Не искамъ да отрека, че много несъобразности отъ наша страна подхранваха тези ваши надежди. Но, г-де, проблемътъ наистина е сериозно поставенъ. У насъ се слага

единъ интересенъ въпросъ: мисията на туй правителство, на тази партия, на туй събиране на сродни партии, не е ли изчерпана и не сме ли дошли до такъвъ завой въ нашето политическо развитие, че може да стане една мобилизация на националистическите сили, които да придадатъ единъ по-голямъ престижъ на българското име, да обнаружатъ по-голяма национална воля по вътрешната политика, и следователно, да се приключи съ днешното управление. Азъ съмтамъ, че тази теза не заслужава особена критика, колкото и да мисля, че много срѣди и фактори искатъ да си дадатъ срѣща на тази база, да поставятъ българския политически животъ предъ тази проблема.

За менъ въпросътъ се слага другояче. Азъ искамъ да се спра на друга една теза, която има широко разпространение въ нашите политически кръгове и която заслужава нашето обсъждане.

Мнозина мислятъ, че политическото развитие у насъ е изпаднало въ такъвъ завой, че управлението на страната трябва да се измени отъ деветоюнския обликъ. Азъ знамъ какво казвамъ съ тези думи. И добавямъ тъй, че въ името на партийността това е необходимо.

Почитаемо събрание! Партийността — та тя би била преди всичко наша теза. Ние, дългогодишните поклонници на радикалното течение въ България, които носимъ съ себе си същия мирогледъ и днесъ тукъ, въ тази политическа формация, сме най-силно загрижени за партийността, за която се говори. За менъ, обаче, въпросътъ се поставя по-другояче. Деветоюнски обликъ?... Каква е политическата философия на нашата политическа формация, на деветоюнския превратъ, на деветоюнската идея? За това, азъ знамъ, дълго се спори отъ многобройни срѣди. Мнозина й отричатъ какъвто и да е смисълъ; други считатъ, че ние си оставаме съ кървавия ликъ на диктатурата и фашизма. Трети, които са по-снизходителни, които искатъ да дадатъ данъкъ на историята и на истината, добавятъ: вие имате една мисия, която е приключена; вие респектирахте разрушителните стихии и както по природния законъ става следъ единъ процесъ на интеграция, на събиране, следва другиятъ процесъ на дезинтеграция, на разлчване, така става и тукъ при васъ, затуй вървете си. Че нашата политическа формация е нѣщо повече отъ всичко това, мене ми се чини, за всички е ясно. Една такава политическа формация, която получава санкцията на изборителния корпусъ толкова пъти досега, наистина има едно житейско оправдание въ България. Само това стига за менъ, за да бъде тя оправдана. Но азъ не искамъ да се ползувамъ отъ знаменитата формула на великия Хегелъ, който казва, че всичко, което съществува, е разумно. Азъ искамъ съ нѣколко думи да обясня какъвъ е истинскиятъ смисълъ на деветоюнската идея.

За менъ — нека бъда добре разбранъ — това е колосаленъ опитъ, който се поставя отъ нашето политическо развитие, за събирането на буржоазните сили. Навсѣкжде въ чужбина се поставя този проблемъ. Той, ако щете, отговаря на този духъ на капиталистическа стабилизация, за която говорихъ по-рано. Навсѣкжде се поставя проблемата за мобилизиране на буржоазните сили, за поемане дѣлото на буржоазната държава, тъй много разстроена и изпълнена съ толкова много задачи, необходими за едно широко творчество. Тая проблема се постави въ всички народи. Въ много страни въ чужбина тая буржоазия, която беше ангажирана въ войните, безъ престижъ и обаяние, манкира на своята роля, да бъде бюстотелка на правовия режимъ и делегира своята мисия на разни бойни неотговорни организации, които сами поеха нейното дѣло. Слава Богу, у насъ по този пътъ на диктатура не се тръгна. И тукъ е великата заслуга на нашата политическа формация.

Но слага се въпросътъ: дали действително ние сме дошли до единъ такъвъ моментъ, че време е да се освободимъ отъ деветоюнския обликъ на нашата управа? Мнозина черпятъ основание за поставянето на този въпросъ поради оная кипяща ферментация, която преживява наистина нашата политическа формация. Мнозина считатъ, че този опитъ за събиране буржоазните сили ешуира. Азъ знамъ, че това дѣло е колосално, че то е много трудно и че ние има да минемъ още много фази, докато постигнемъ тази задача и да отговоримъ съ това на нашето политическо развитие. Азъ тукъ свободно ще кажа, че, когато говоримъ за българската буржоазия, би трябвало да кажемъ нелесни думи за нея. Тя е още неустойчива, тя не е класово съзнателна, тя нѣма традиции, тя се пилѣе котерийно по разни политически лагери, за да може да използва властта — сякашъ тя още преживява епохата на първоначалното натрупване на капи-

талитѣ. Отъ друга страна, ние имаме една дребна буржоазия, която е въ процесъ на вѣчно движение, на вѣчна формация, която може да служи еднакво на комунистически лозунги, да шедствува по плакатитѣ на комунистическата партия и заедно съ това да следва и диктаторскитѣ замашки на нѣкой политически честолюбецъ. На тая почва, на тая битова основа, всрѣдъ тая атмосфера, наистина, политически мѣчно се действува. Обаче нашата мисия е да мобилизираме буржоазията, да я издигнемъ до едно ниво на по-високо класово съзнание, за да поеме своята историческа мисия, която ѝ се възлага. И тукъ се питаме, и тукъ можемъ да си зададемъ въпроса: можемъ ли да се освободимъ отъ оная фаланга на дейци, които калиха своята воля по траншеитѣ, които се възпитаваха въ единъ култъ къмъ отечеството и царя, които съпътствуваха бойната слава на нашата армия, които, освободени отъ нея, се пилѣятъ по малката България въ служба на родината — можемъ ли да се освободимъ отъ тѣхъ, да ги оставимъ откъснати отъ партийността, за да бждатъ ферментъ — не искамъ да го кажа — на фашизмъ. Отъ тая страна (Сочи лѣвицата) много ни се припѣва на тая тема. Въ името на партийността искатъ да ни вѣвлѣкатъ въ туй изкушение. Азъ считамъ; че тѣзи сирени ваши не бива да ни смущаватъ. Ние, които работимъ за единство, за приобщението на този елементъ къмъ нашата партия, който съпътствуваше военната слава на нашата армия, на тѣзи дейци отъ това епохално минало, ние най-лесно и най-сигурно бранимъ партийността въ България. Въ името на това ние вършимъ своето дѣло.

Но въ панданъ на този въпросъ, на тая проблема, за менъ изпѣква и другъ единъ въпросъ — въпросътъ за характера на селското движение, който също така покѣква и улеснява отговора на първия въпросъ.

Почитаемо събрание! Миналата сесия при едно говорене отъ моя страна азъ засегнахъ тая тема и смѣло и открито казахъ: селското движение у насъ е болшевиизирано. Отъ тая страна (Сочи земледѣлцитѣ) ми се разсърдиха. Тѣ не ме разбраха. Азъ и сега казвамъ, и сега твърдя, че Муравиевъ не е болшевикъ, че той не е обладанъ отъ болшевишки настроения. Той е западнякъ, той е видѣлъ какво става въ свѣта, той знае каква лудостъ е болшевишката доктрина. Бихъ добавилъ още, че и Гичевъ, наистина не е служителъ на болшевишки концепции, независимо отъ бруталната проява на неговото съсловно и партийно секстанство. За менъ опасността иде отъ стадната психика въ вашитѣ (Сочи земледѣлцитѣ) партийни срѣди, отъ низкото гражданско ниво на вашата партия и отъ тая повелителна нужда за всѣки единъ отъ васъ да обхващане организационното единство на партията, за да я ръководи, за да я представлява. Водими отъ тия влѣчения на користъ, на партийно първенство, вие робувате на тая партийна маса; вие се подчинявате на нейнитѣ щения; вие не можахте да освежите нейната мисль, да я освободите отъ предразположението ѝ въ миналото къмъ комунизма, отъ обща кауза съ комунизма, и да ѝ всадите буржоазнитѣ настроения, които сѣ тѣй необходими за нашето време. Г. Марковъ, който минава за крайно миролюбивъ, който въ своитѣ тактически маневри въ последнитѣ избори прави комбинации и съ националибералитѣ, който дава впечатлението, че е готовъ да прави комбинации и съ нѣкои крила отъ Сговора, който иде да подчертае, че има култъ къмъ държавата и къмъ реда, миналия пътъ тукъ въ своята речъ каза жестоки, заканителни слова за деветоюнството, за отговорноститѣ, които това деветоюнство трѣбва да понесе. Азъ знамъ — тая филипика, тия позиви революционни бѣха данѣкъ на конгреса, който предстоеше да се събере въ Плѣвнѣ. То е едно преклонение предъ стадното чувство на тѣхната партийна маса, то е респектътъ, който ще иде отъ тѣхната злополучна лѣвица. Азъ не знамъ какво би говорилъ днесъ той, когато тѣхната лѣвица ни даде този последенъ филмъ отъ тѣхното постоянно присѣствие и обяви, че конгресътъ се отлага за априлъ. Той не би говорилъ така: Това преклонение предъ стадната психология, предъ стадното чувство въ масата, е една опасностъ. Азъ неминуемо я свързвамъ съ тая болшевишка отрова, която, споредъ менъ, е единъ феноменъ отъ мирово значение. Тя има своитѣ основи по-дълбоко, отколкото ние често пъти мислимъ. И г. Сакъзовъ въ своята речъ метко забеляза: болшевизмътъ, ленинизмътъ, това е една модификация на марксизма на селскя почва. Политиката на болшевизма е да изкористи селското движение въ всички страни. Това е неговата обща политика, която се проявява при всички случаи. Политиката на стратегическо маневриране, която завеща Ленинъ,

е наистина политика, която подсказва голѣмата опасностъ отъ тая страна. Тя е известна. Въ комунистическия интернационалъ се пледира за проникването въ колониалнитѣ и полуколониалнитѣ страни, където има селски движения, където има селско недоволство. Тѣ се отказаха да проникнатъ въ капиталистическа Европа, която се стабилизира, и насочиха политиката си и тактиката си въ тия страни — колониални и полуколониални. И нашата страна, България, минава за една полуколониална страна. Заедно съ Тунисъ, Бразилия, Чили и Китай, България минава за една полуколониална страна. Това е схващането на комунистическия интернационалъ, това сѣ дебатитѣ тамъ, които говорятъ за особената тактика и внимание, което този интернационалъ има къмъ нашата малка и селска България. Коларовъ това лѣто спори съ Бухаринъ на тази почва. Коларовъ изрично пледира, че България е въ революционна ситуация. Когато Бухаринъ развива тезата, че има три типа революции: буржоазна революция, селско-рабочническа революция и следъ тѣхъ иде комунистическата, той отрежда на България втората революция. Въ България, казва той, най-напрѣдъ предстои да се създаде една селско-рабочническа власть, която ще бжде предвестие на нашето болшевишко проникване въ тази страна. И когато той чертаеше тѣзи перспективи, наистина примамливи за комунизма, Коларовъ въ своя отговоръ туй лѣто въ Москва въ пленума на конференцията на Комунистическия интернационалъ е възразилъ: „Таварищъ Бухаринъ! Вие грѣшите. България преживѣ работническо-селската власт; тя мина тази фаза. Ние направо ще минемъ къмъ новата власть, къмъ комунистическата диктатура“. Той неотдавна бѣше писалъ, че „Българската комунистическа партия има една грѣшка, че не подкрепи навремето Стамболийски. Ние, казва той, се излъгахме, ние не разбрахме значението на ленинизма. Ние бѣхме роби на доктрината, която се проповѣдаваше отъ социалната демокрация, и не схванахме значението на селското движение по отношение на нашитѣ практически задачи, и затова ние искахме да корегираме тази грѣшка на септемврий. Но когато сторихме това, ние претърпѣхме поражение. Днесъ, обаче, ние всички сме се болшевиизирали. Болшевишкиятъ духъ е проникналъ въ работническитѣ кадри въ България и всички сѣ проникнали отъ съзнанието, че трѣбва да правятъ общо дѣло съ работническитѣ и селски организации въ тая страна“. Това е директивата, която той дава, и затова виждаме при толковатото много избори и при разнитѣ случаи Комунистическата партия да не излиза въ изборитѣ въ самостоятелно проявление, освенъ въ нѣкои градски центрове, и всецѣло да се покрива съ вашитѣ (Сочи земледѣлцитѣ) селски кадри. Това е истината. Много пъти азъ съмъ се питалъ, защо селската партия е поела тая крайна позиция. Г. Сакъзовъ на свой редъ, постави сѣщия въпросъ и каза, че това се дължело на административната пресия, която упражнява правителството върху тѣхъ и че, ако не би била тая пресия, бихме имали по-друго проявление въ селската партия. Азъ често съмъ мислилъ, дали това не е така. Днесъ, обаче, когато правителството е поело единъ пътъ на широка свобода...

А. Малиновъ (з. в): На широка свобода въ кавички.

И. Харизановъ (д. ср): ... когато вие (Сочи земледѣлцитѣ) имате всичката възможностъ за партийно проявление, когато ви се дава пълна възможностъ за партийни разисквания и когато ни давате зрелища такива, каквито ставатъ въ вашето постоянно присѣствие, безъ нѣкой да ви обезпокоява, когато, и по признанието на вашата преса, вие сте при убеждението, че режимътъ, който иде, да кажемъ въ времето на Ляпчевъ, е режимъ на свобода, на миръ, на спокойно развитие, на свободни партийни състезания, когато вие пакъ проявявате тая крайностъ, азъ твърдя, че вашето движение още не е нормализирано и че то представлява грижа за българската власть.

Н. Стамболиевъ (з. в): Затова е виновенъ Сговорътъ.

И. Харизановъ (д. ср): Това схващане на въпроса, тая оценка, която давамъ на селското движение у насъ, иде да ме улесни въ отговора на въпроса, който поставихъ по-рано. И затуй азъ ще приключа съ думитѣ, че този характеръ на селското движение у насъ, заедно съ капиталистическа стабилизация, която налага да има миръ въ България, повелително иска и налага да се запази деветоюнскитѣ обликъ въ управлението. Всѣки опитъ, да се измѣкне то отъ този обликъ, ще бжде една политическа грѣшка, ще бжде една измѣна на голѣмитѣ задачи, които сѣ поставени предъ българския политически свѣтъ, ще бжде едно въвлѣчане на нашия политически свѣтъ въ неизвѣстни пертурбации въ политически неправилни наклонения.

Убеденъ въ това, и вървайки, че отъ мнозина се схваща той смисълъ на нашето време, азъ мога да пожелаю едно по-правилно развитие на нашия политически животъ. Вървайки, че по тоя пътъ ще вървимъ, пазейки тукъ единството, пазейки своята политическа мощъ, гарантирайки и партийното развитие на нашата политическа формация, бранейки този деветоюнски обликъ, който разкрива за насъ политически перспективи, ние мислимъ, че на тая база ще можемъ да се разберемъ съ много отъ васъ и преди всичко, ми се чини, съ г. Малиновъ, който много нѣщо подсказа въ последната си речъ. На тая база наистина можемъ да се разберемъ. Въ тоя пътъ — бранейки нашето политическо единство — ние мислимъ, убеденъ съмъ, че осигуряваме правилното развитие и на нашия политически животъ. (Продължителни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стойчо Мошановъ.

С. Мошановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Понеже десетъ души народни представители сѣ се изказали, моля да се съгласите, съгласно правилника, дебатитѣ по отговора на тронното слово да се прекратятъ.

С. Омарчевски (з): Нѣмате право да правите такова предложение. Вие не сте записани да говорите и сега не е Вашъ редъ. Такова предложение може да прави само който е записанъ.

С. Мошановъ (д. сг): Моля, никѣде въ правилника не е казано, че трѣбва да се запишешъ, за да можешъ да направишъ такова предложение. Понеже прекращението на дебатитѣ не предрешава правото на групитѣ, които не сѣ се изказали, да се изкажатъ, моля почитаемото председателство да гласува моето предложение.

С. Омарчевски (з): Такова предложение не може да се гласува. Той не е ораторъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Г. Омарчевски! Справете се съ правилника. Споредъ правилника, всѣки може да направи такова предложение.

С. Омарчевски (з): Не може.

Председателстващъ А. Христовъ: Такава е практиката.

С. Омарчевски (з): Вие знаете, че практиката не е такава. Какво приказвате за практика!

Председателстващъ А. Христовъ: Правилникътъ е изриченъ. Запазва се правото на тѣзи групи, които не сѣ се изказали, да се изкажатъ.

Който приематъ предложението на г. Стойчо Мошановъ, да се прекратятъ дебатитѣ по отговора на тронното слово, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Има думата народниятъ представителъ г. Боянъ Смиловъ.

Д. Гичевъ (з. в): Азъ искамъ думата по предложението на г. Стойчо Мошановъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Не може да се диспутира по него.

С. Омарчевски (з): Не може така — на когото скимне, да стане да прави предложение и Вие да го гласувате.

Председателстващъ А. Христовъ: Вземете правилника, г. Омарчевски, и ще видите, че е така.

Д. Гичевъ (з. в): Понеже говорите за правилника, азъ, въ името на тоя правилникъ, който се погази отъ бюрото, протестирамъ, че дадохте възможностъ на г. Данайловъ, който бѣше записанъ подиръ мене, да ме пререди, за да остана азъ дванадесети, за да не мога да се изкажа. Това е умишлена работа, за да не може опозицията да се изкаже.

Председателстващъ А. Христовъ: Азъ вчера не присъствувахъ и не зная, дали сте прередени. Азъ гледамъ списъка: г. Данайловъ е говорилъ снощи.

Д. Гичевъ (з. в): Г. Данайловъ бѣше записанъ подиръ мене, обаче той говори преди мене и двама-трима оратори,

само за да не мога да се изкажа. Азъ смѣтамъ, че това е крайно несправедливо.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Отъ вашата група говориха.

Ц. Табаковъ (зан): Тя е най-голѣмата група.

Н. Стамболиевъ (з. в): Отъ Сговора говориха четири души.

Д. Гичевъ (з. в): Кажете открито, че правото на дума иматъ само представителитѣ на болшинството въ тая Камара, за да знаемъ.

П. Стайновъ (д. сг): Отъ вашата група се изказа г. Георги Марковъ.

Д. Гичевъ (з. в): Нѣма нѣкакъвъ редъ. Азъ съмъ се записалъ десети, но днесъ се оказва, че съмъ дванадесети и не мога да говоря.

С. Мошановъ (д. сг): Даже да сте записанъ, г. Боянъ Смиловъ бѣше записанъ преди Васъ, значи Вие сте дванадесети, а не десети.

Д. Гичевъ (з. в): Азъ съмъ записанъ десети и не по моя вина сѣ вмѣкнати други и по такъвъ начинъ съмъ поставенъ дванадесети, за да не мога да говоря.

Председателстващъ А. Христовъ: Не сте правъ. Ето Ви списъка.

Д. Гичевъ (з. в): Азъ, който съмъ записанъ десети, смѣта ли се, че мога да говоря?

Председателстващъ А. Христовъ: Не.

Д. Гичевъ (з. в): Азъ не съмъ далъ съгласие да ме прережда г. Данайловъ или другъ нѣкой ораторъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Трѣбваше да реагирате вчера. Азъ не съмъ билъ вчера и не зная. Азъ намирамъ по списъка, че сѣ говорили десетъ души и споредъ правилника положихъ на гласуване предложението на г. Мошановъ.

Д. Гичевъ (з. в): Ние ще намѣримъ възможностъ да си кажемъ думата. Нѣма да отбѣгнете нашата дума. Ако не ни дадете възможностъ да я кажемъ тукъ, ще я кажемъ предъ българския народъ.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Говорете, г. Смиловъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въ миналитѣ дебати по отговора на тронното слово, спомнете си, че известни мнения се бѣха изразили въ обществото, а така сѣщо и въ пресата, за да докажатъ, че времето, което е ангажирано за обсъждането на отговора на тронното слово, е време, пълно на празнично, време, което не отговаря на назначението на народното представителство. Даже мене ми направи много силно впечатление, че известни весници отидоха дотамъ, че изчисляваха и дневнитѣ на народнитѣ представители и съ това теглиха една равномѣтка, като искаха да представятъ предъ българското общество, че дневнитѣ, които народнитѣ представители сѣ получавали презъ това време, сѣ пари хвърлени, пари неоправдани. Следователно, г. г. народни представители, тоя начинъ на обсъждане назначението на отговора на тронното слово показваше и показва колко зле се е разбирала политическата страна на отговора на тронното слово и още повече, колко малко се е щадилъ и пазилъ престижътъ на Парламента.

Първоначалното значение на тия дебати по отговора на тронното слово се състои въ това, че въ никой другъ случай народното представителство не може да упражни пълненъ контролъ върху общата политика на правителството, контролъ върху общото направление на работитѣ въ държавата, освенъ при тия дебати. Вѣрно е, че имаме случаи съ отдѣлни интерпелации да предизвикваме известни министри или министъръ-председателя да си изкажатъ гледищата по общата политика на правителството, но това става, г. г. народни представители, много рѣдко и въпроситѣ при тѣхъ не се слагатъ открито. Единственниятъ случай, следователно, кѣдето народнитѣ представители могатъ да проявятъ пълния контролъ върху общата

урѣдба на държавата и върху вътрешната и външната политика, това е при дебатитѣ по отговора на тропното слово.

Изхождайки отъ това значение на тронното слово — защото то споредъ менъ не е нищо друго освенъ едно резюме, въ което правителството казва съ нѣколко думи своитѣ минали актове и бъдещитѣ законопроекти, съ които има да се занимаемъ, то е единъ генераленъ рапортъ предъ народното представителство за общата политика на кабинета — схващайки така неговото значение, азъ питамъ: защо правителството на г. Ляпчевъ не можа да намѣри две думи въ тронното слово, съ които да изрази управлението на правителството, засѣгайки вътрешната политика на държавата?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не чухте ли, че ме упрекнуха, че съмъ казалъ нѣколко пъти, че изборитѣ били свободни.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. министъръ-председателю! Вие виждате, че когато Вие говорите, ние Ви слушаеме. Оставете тази практика да се пресичатъ ораторитѣ. Ако почнемъ отъ сега да се пресичаме, ще се разгорещимъ по-нататкъ, а това не би трѣбвало да става.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Казвамъ това, за да Ви покажа, че ме упрекуватъ въ противното.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ нѣма да бъда абсолютенъ, г. министъръ-председателю, азъ ще кажа, че има единъ пасажъ, който засѣга вътрешната политика на държавата, но тоя пасажъ по кризата засѣга по-скоро причини отъ външно естество, отъ външната политика, които докараха кризата — върху която по-нататкъ азъ ще се спра въ моята речъ — но нито единъ пунктъ, които да засѣга и да излага вътрешното положение на държавата. Та нима, питамъ се, не можаха следъ толкова обществени сътресения да се намѣрятъ нѣколко думи да се кажатъ на народното представителство, и следователно, на българския народъ? Нима всичко въ България вътрешно е затвърдено, нима всичко е спокойно, нима редътъ е сигуренъ, нима най-сетне, г. г. народни представители, основнитѣ изпитани начала върху които е сложено модерното общество, не сж поставени на изпитание? Отговорътъ на тѣзи въпроси азъ искамъ да го знамъ, когато ще третирамъ общата политика на правителството. И азъ не виждамъ нито една дума спомената въ този откъдъ, що се касае до вътрешното положение на страната, до нейното омиротворяване, за запазването на единъ редъ, на една сигурностъ, тъй необходими за общото развитие на страната.

И азъ сега си спомнямъ, че ние бѣхме свидетели, г. г. народни представители, непосредствено следъ войната, едно революционно движение да обхване много държави — не само държавитѣ, които бѣха страни въ войната, победителни и победени, но и неутрални държави. Дори нѣкои тогава искаха да обяснятъ тия революционни движения като непосредствена последица отъ самата война, които иматъ смисъла на тласкъ въ общото развитие. Но това бѣше една много голяма погрѣшка, защото войната сама по себе си дойде да улесни проявлението на тия революционни движения. Много по-рано, преди войната, бѣха се създали доктрини и теории, които учеха за премахването на злинитѣ, потискващи, смачкващи човѣчеството, които учеха за премахването на ония неправди и несправедливости, които се търпѣха отъ десетки години и които ставаха непоносими. Тѣзи революционни движения предшествуваха войната, и войната дойде само да ускори, да улесни тѣхното проявление. И ние виждаме съ каква сила, съ каква енергия се поде следъ войната проповѣдта за социални реформи. И макаръ че това стана вече, и макаръ че днесъ у насъ може да се каже, че всички тия вътрешни сътресения утихнаха, ние виждаме, г. г. народни представители, и днесъ единъ конфликтъ на социални схващания — не единъ, не два, не три — конфликтъ, който ще продължи, конфликтъ, който се бори за първенство, който се бори да наложи своето социално разбиране по уредбата на държавата, конфликтъ, който нѣма току-така да изгасне, конфликтъ, който крие въ себе си упреци къмъ всички ония представители на гледището, че основата на всѣка държава и на всѣко общество е социалната солидарностъ, обществената солидарностъ. Насъ всѣки денъ искатъ да ни увѣрятъ, че схващането на тази социална доктрина е погрѣшно, защото основитѣ на това общество сж изтрити, прогнани, защото социалниятъ редъ е изживѣлъ своето време

и трѣбва да се замѣни съ новъ социаленъ редъ, защото даже носителитѣ на това социално схващане не вѣрватъ въ институтитѣ, които образуватъ днесъ съвременната държава. И, въ тази борба на социално схващане, въ този конфликтъ за първенство, ние виждате мнозина майсторидемагози, много майсторски, съ формули на единъ чистъ политически идеализъмъ, да прикриватъ своя инстинктъ къмъ разрушение и къмъ чувство на мѣстъ спрямо това, което се казва съвременно общество.

Азъ считамъ, г. г. народни представители, че тамъ, където има човѣшко общество, тамъ ще има неизбежно и независимо отъ културното състояние на народа, на обществото, независимо отъ степенята на цивилизацията, била тя политическа или общокултурна, на това общество, ще има, казвамъ, винаги конфликтъ и борба между властта и свободата. Тѣзи два принципа като че сж създадени взаимно да се ограничаватъ. И азъ считамъ, че винаги, независимо отъ състоянието на дадено общество, между тия два принципа има една линия. И, ако тази линия би трѣбвало да се прескочи отъ страна на властта или отъ страна на свободата, появяватъ се едни специални обществени строения, които искатъ да възстановятъ въ такова отношение свободата и властта, што да бѣде запазенъ общиятъ редъ, общата сигурностъ. Много естествено е, че когато властта прескочи тая линия, ще се създаде публиченъ духъ за покровителство на свободата, защото превиши ли властта тази линия, тя превишава себе си и поставя въ опасностъ обществото. А много естествено е, когато свободата премине тази линия, да се създаде сжиятъ публиченъ духъ за преорганизиране, за преустройство на тази властъ, която да може да постави въ съответно отношение тѣзи два принципа, върху които лежи развитието и сигурността на модерното общество.

И азъ се питамъ сега, г. г. народни представители: отъ какъ правителството на г. Ляпчевъ е поело управлението на българската държава, неужели ние не сме констатирани преминаването на линията било отъ властта или отъ свободата, за да може по този начинъ да се създаватъ вътрешни конфликти съ изгледи за сериозна загриженостъ за утрешния денъ? Ами, ние виждате, стана вече като продължителни птици, явлението на така нареченото разбойничество, което — за честта на управлението вътре и за престижа на управлението предъ външния свѣтъ — въ никоя модерна държава, снабдена съ тѣзи съобщителни сръдства, съ този организиранъ апаратъ, не може да добие характеръ на една хроника срещу безсилието на властта да се справи съ него. Защото, позволете ми, г. г. народни представители, азъ не искамъ да обвинявамъ направо г. министъръ-председателя, че той не е можалъ съ единъ замахъ да ликвидира съ това социално зло, но единъ безспоренъ фактъ е, че, въ продължение на нѣколко години наредъ, всѣка пролѣтъ и всѣка есенъ това явление се налага въ размѣри чудовишни. Даже отидомхе дотамъ, че последната есенъ, ние бѣхме свидетели на такива страшни проявления, които може да се търсятъ само въ сръднитѣ вѣкове. Ние имаме случаи на отвлечане български граждани, при тоя родъ нападения, обливани съ газъ и изгаряни на открито. И азъ се питамъ: дали това явление е единъ обикновенъ грабежъ за изхранване на бедни деца или семейства, дали причината на тоя социално зло е въ общото обедняване на маситѣ, та всѣки въ полудата и въ грижитѣ за издръжка на своето семейство е пипналъ пушката и завладѣлъ кръстопътищата, или, по характера и по начина, по който то се проявява, или така както официалната преса го характеризира, то добива мотиви много по-сериозни, които потикватъ къмъ този начинъ на действие срещу личния животъ и срещу личното благо, за да го взематъ и да нахранятъ своитѣ семейства? Не прекрива ли то тази линия и не се ли насочва къмъ ударъ на публичната властъ съ целъ да изрази едно социално гледище, което трѣбва да се наложи на тази държава като сръдство, за да се премахнатъ всичкитѣ злини и да се възстановятъ по единъ начинъ блага, редъ, задоволство и т. н.? Това явление е много страшно! Въпреки, че то съществува отъ толкова сезони, то не само че не изчезва, не само че не се намалява, ами се развива въ една степенъ много по-страшна и много по-силна. За него нищо не се говори, като съ единъ оптимизъмъ, съ едно спокойствие, се чака самото време да излѣкува това явление. Времето, обаче, нѣма да го излѣкува. Защото времето не може да излѣкува едни подобни факти, които, споредъ мене, не носятъ стимула за изхранване на семейството, а носятъ една политическа идея. Това явление е рогъ excellence единъ актъ на политически цели, защото ние виждате, че се явяватъ тройки хубаво облѣчени, въоръ-

жени съ пушки и униформа, а властта не може да ги улови. Не може да се улови и къде отиват грамадните сръдства, които задигат тия тройки: дали отиват въ семействата на тия действащи лица или нѣкъде другаде. Никой не знае къде отиват тия сръдства. Вземете статистиката, за да видите, че тази есенъ стотици хиляди лева, азъ ще кажа до милион сѣ се измѣнаха, не само отъ частни граждани, но — което е най-важно — отъ каситѣ на държавата, въ лицето на секретарь-бирници, на пощи, както и на всички официални каси и лица. Вие виждате даже, че не само обикновени граждани не се пощаждатъ, но се убиватъ и представители на публичната власт, независимо отъ колелцето, което тѣ заематъ въ общата публична иерархия. Всѣки стражарь, всѣки околийски началникъ, всѣки окръженъ управителъ, всѣки кметъ, попадналъ подъ ударитѣ на тази полигическа банда, излага своя животъ.

Следователно, г. г. народни представители, моето твърдение е, че разбойничеството е единъ политически актъ, то е ударъ срещу суверенитета на властта, единъ ударъ, съ който се иска да се даде видъ на една слаба държавна власт, а заедно съ това вѣнъ да се компрометира държавата предъ цивилизования свѣтъ. Азъ пакъ повтарямъ своята мисль: какъ може една модерна държава, снабдена съ всички съобщителни сръдства, снабдена съ една администрация, да допусне толкова време едно явление, че българскиятъ гражданинъ да дойде до убеждението, какво властта е безсилна да се справи съ това зло, което не само поразява частнитѣ интереси, но зло, което иска да удари обществения, публиченъ интересъ?

Ние имаме администрация. Когато поменавамъ думата администрация, не мога да не кажа нѣколко думи.

Г. г. народни представители! Споредъ менъ, администрацията трѣбва да притежава едно основно качество — това е нейната активностъ. На администрацията е повѣрено съблюдаването на всички обществени интереси. Администрацията трѣбва постоянно да бди, да следи за повѣренитѣ ѝ обществени интереси, безъ да прибѣгва при изпълнението на своята задача до една излишна активностъ или жестокостъ и безъ да изпада въ една безплодна почивка. Една слаба администрация, една администрация кашкава, или една администрация само парадна, би загубила довѣрието на общественото мнение; тя би се лишила отъ моралната сила и въ даденъ случай, когато ще иска съблюдаването по доброволенъ начинъ на законитѣ чрезъ езика на убеждаването, тя ще се види принудена, лишена отъ тази материална сила, да си послужи съ сръдства, крайно терористически, насилнически, съ жестокостъ. Азъ смѣтамъ, че между администрацията и политиката съществува тѣсна връзка, независимо отъ формата на управлението въ дадена държава. Винаги администрацията е била единъ вѣренъ помощникъ на политиката. Нѣщо повече, г. г. народни представители: независимо отъ формата на управлението, независимо отъ туй, дали това е въ една монархическа или въ една републиканска държава, дали най-сетне това е въ една Съветска Русия, администрацията отразява управлението. Каквото е управлението, това е и администрацията; и обратното: каквато е администрацията, това е и управлението на държавата. Връзката е тѣсна. Политиката и администрацията изхождатъ отъ едно начало, стремятъ се къмъ една и съща целъ, въодушевляватъ се отъ единъ и същъ духъ. И, забележете, тѣзи две сили, администрацията и политиката, всѣка една поотдѣлно въ своята сфера осъществява задачитѣ на цѣлата държава. Администрацията у насъ не може съ своята постоянна бдителностъ, съ своята активностъ не само да предвиди, но и да спъне всѣкакво проявление, което ще удари не само частнитѣ интереси, но и общественитѣ, публичнитѣ интереси. Съгласете се, г. г. народни представители, че въ туй направление не е направено почти нищо, като признавамъ, че въ нѣкои пунктове, като София и нѣкои други градове, администрацията горе-долу е издигната на известна висота, положени сѣ известни грижи за нея. Но това е недостатъчно, има много още да се направи, за да може този помощникъ на политиката, когато ще отразява управлението, да отразява онѣзи голѣми задачи, които ние се стремимъ да осъществимъ, да разрешимъ.

Г. г. народни представители! Ако отъ вътрешната политика бѣше само това, ще кажете, че азъ пресилено искамъ да използвамъ единъ случай отъ нашия животъ, за да атакувамъ кабинета на г. Ляпчевъ. Има, обаче, и много други нѣща, които представляватъ сериозна грижа за утрешния денъ и които нѣща не сѣ обсъждани и не е за-

мислено да се ликвидира съ тѣхъ, даже не сѣ потикнати съответнитѣ министри да се замислятъ по каквъ начинъ ще могатъ да се справятъ съ тѣзи злини отъ вътрешния животъ на държавата, за да не би утре при развитието на социалнитѣ нужди и потребности на обществото да се явятъ нѣкои изненади въ смисълъ на гърмотевици случайни и тогава ще изпадне отъ това безгрижие въ много голѣмо разкаяние, че нищо не сме направили, за да затегнемъ устнитѣ за българската държава.

Г. г. народни представители! Думата ми е за тази корупция, която е обхванала цѣлия организъмъ, цѣлия механизъмъ на държавата. Вие виждате какви факти се съобщаватъ. Ето, г. министърътъ на вътрешнитѣ работи се смѣе.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Смѣя се, разбира се.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Вестницитѣ съобщаватъ, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какво съобщаватъ?

Б. Смиловъ (нац. л. о): . . . че началници на отдѣлни учреждения, каквито сѣ почитѣ, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Кога не е имало такива отдѣлни случаи, та и сега да нѣма? Достатъчно е, че се ловятъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): . . . по единъ организиранъ, системенъ начинъ задигатъ стотици хиляди лева отъ българската хазна.

Д. Гичевъ (з. в): Таквъ единъ началникъ на поща го назначили после въ Стара-Загора.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Оставете, какво сѣ го назначили.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Достатъчно е че е уволненъ.

Д. Гичевъ (з. в): Ограбилъ 300 хиляди и втори пътъ 100 хиляди лева.

Ц. Табаковъ (зан): Уловили го! Какво ще го направи полицията?

Ще стои три месеца, ще го хранятъ тамъ и ще го пуснатъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Е, има ги такива. Какво да ги правятъ?

Г. Казанаклиевъ (д. ст): Да ги обесятъ ли?

Ц. Табаковъ (зан): Ако е нужно, и туй трѣбва да на правятъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Ако това бѣше единъ единственъ случай съ почитѣ, г. министъръ-председателю, азъ бихъ го споменалъ като едно изключение и то нѣмаше да бѣде предметъ на речта ми. Но това не е само съ почитѣ. Погледнете какво става въ общинитѣ. Софийскиятъ апелативенъ съдъ осъди онзи денъ помощници-кметове на Софийската община. Другъ помощникъ-кметъ по заповѣдъ на прокурора бѣше смѣнатъ отъ трена преди да замине въ странство и бѣше върнатъ тамъ, където трѣбва. Ами не сѣ само тия два случая въ София. Това е невсѣкъде, това е общо явление, общъ страшенъ недѣлъ, който е, както казахъ, обхваналъ цѣлия организъмъ на държавата, нейния общественъ животъ, върху който недѣлъ правителството ще трѣбва да се замисли.

Дотолкова разточителството и даже продажбата на съвѣстъта въ отдѣлни чиновници е прескочила мѣрката на приличието, щото чувството на дългъ е вече изгонено, и тѣ гледатъ на държавата като на нѣщо, което трѣбва да служи за доставка на сръдства, на блага за охраняване на отдѣлния чиновникъ, а не чрезъ службата си да подпомогнатъ на обществото.

И ако това продължава по-нататъкъ, г. г. народни представители, вие ще видите този процесъ на загниване въ цѣлия държавенъ механизъмъ да докара може би една отъ най-голѣмитѣ злини на държавата. И азъ считамъ, че

министърът на вътрешните работи тръбваше отдавна да се замисли върху туй огромно зло. Не е достатъчно само намеждането, че тръбва да се изпълнява дългът. България днес не може да почива върху онова, върху което е почивали преди 50 години, а съвсем нѣма да почива върху него след други 50 години. Животът се развива, нуждит растат, създават се нови институти — всичко се движи.

Г. г. народни представители, вие чухте тук оратори, които сериозно сѣ загрижени, че демокрацията е въ криза, че Парламентът е въ криза, и то е така, но никой не обясни истинските причини на това явление, което се шири у насъ. Вие виждате, че у насъ вече има граждани, които се боятъ да поменатъ думата демокрация, има други, които я считатъ само за едно словохвалебствие, има трети, които даже не се интересуватъ отъ формата на управлението — стариятъ въпросъ, който занимаваше по-рано политикътъ — но се интересуватъ отъ въпроса: вие, правителството, които държите направлението на жизненитъ интереси на народа, къмъ какви цели ще насочите социалното и икономическо преобразование на България. За туй се интересува нашиятъ народъ. И азъ считамъ, че въ туй направление правителството досега тръбваше да се съобрази съ промѣненитъ социални нужди, съ въжделенията на народа и да остави тоя овехтѣлъ, опрашенъ апаратъ, съществуващъ отъ 50 години, който навремето можеше да удовлетворява нуждитъ на държавата. Но съгласете се, г. министър-председателю, маса учреждения чакатъ реформатора си, въ смисълъ на такова преустройство, че да бждатъ годни за удовлетворяване въжделенията, нуждитъ на народа и да станатъ опора на онѣзи идеи, които всѣки гражданинъ изповѣдва, къмъ които всѣки гражданинъ се стреми.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Туй то!

И. Петровъ (д. сг): Социални реформи въ административния апаратъ!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Тая материя не е за декламации, а иска конкретно обяснение.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Ще дойда и до конкретното обяснение.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Нищо конкретно не казвате, а само декламирате.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Отъ три години наредъ въ много рѣдки случаи ще видите единъ общински съветъ, следъ като е произведенъ изборътъ, да доизкара мандата си докрай. Вие ще видите едно системно изгонване на общинските съвети и назначаване на тричлени комисии. По този начинъ се увреждатъ жизненитъ интереси на общинитъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Не констатирайте истината, защото доскоро нѣмаше туй решение отъ сѣда, да се разтурватъ общинските съвети, ако повече отъ половината съветници си подадатъ оставката. Тѣй че нѣмаше никакви разтурвания на общински съвети въ тягостъ на общинските интереси.

Д. Грънчаровъ (з. в): Тягостъ! Тайна велика естъ! Тамъ се не знае!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ако направите една смѣтка, ще видите, че най-малко разтурване на общински съвети има сега. Нѣмаме интересъ да ги разтурваме.

Д. Дерляпски (з. в): Когато всички сѣ разтурени, какво ще разтурвате вече?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Моята мисълъ е тамъ, че общинските съвети, окръжнитъ съвети и всички видове учреждения да ги преустроите въ духа на модернитъ изисквания, каквото преустройство е вече направено и другаде.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Много лесно се казва, че въ другитъ държави е направено нѣщо, ама коя държава какво е направила, не се знае.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Въ дебатитъ по отговора на тронното слово въ миналата сесия казахъ, че за да могатъ

въ учрежденията да бждатъ приложени научнитъ методи за да се съкрати и време, и срѣдства, да се създаде и дисциплина, и съзнание на дългъ и всички нѣща, на които тръбва да отговаря едно учреждение въ държавата, . . .

И. Петровъ (д. сг): Минете къмъ нѣщо по-конкретно.

П. Палиевъ (д. сг): Г. Смиловъ! Бждете така любезенъ да ни посочите начини, по които да реформираме окръжнитъ съвети.

И. Петровъ (д. сг): Също и по социалния въпросъ бждете малко по-конкретенъ.

Д. Грънчаровъ (з. в): Понеже този въпросъ интересува г. Петровъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Напр., има общински съвети, които боледуватъ поради туй, че никой пътъ не могатъ да запазятъ едни постоянни присѣдствия; реформируйте ги въ смисълъ, постояннитъ присѣдствия да бждатъ назначавани отъ централната властъ. (Оживление)

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ха, тѣй! Прикажете конкретно. Това сѣ проекти вече, това не е по отговора на тронното слово.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Не сѣ проекти. Това е по отговора на тронното слово.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Конкретизирайте! Искате, значи, да се назначаватъ кметове. Ясно и открито!

Н. Стамболиевъ (з. в): Това го искате и вие.

С. Савовъ (д. сг): Съ тая работа ние не сме съгласни.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. Ляпчевъ! Вие, като министъръ на вътрешните работи и народното здраве, виждате, че всичкитъ Ви учреждения сѣ прогнили отъ корупция, и спокойно стоите и считате, че тая работа нѣма да донесе една голѣма злина на държавата.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Извинете, но най-малко на Васъ, на вашата партия прилича да иска, да се назначаватъ кметове отъ централната властъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Защо?

Министър-председател А. Ляпчевъ: Защо?! Всички вие разбирате защо. Нѣма да обяснявамъ по-нататкъ.

С. Савовъ (д. сг): Презъ войната имаше такива назначени кметове и знаемъ, какво ставаше.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ ви казвамъ, че това, което е днесъ българската държава, нѣма да бжде следъ 50 години, и не е била, ако щете, същото преди 50 години. Щете, не щете, животътъ ще ви тласне къмъ реформи. Ето защо, г. г. народни представители, азъ считамъ, че въ вътрешната политика на правителството всичко е занемарено и изоставено, като-че-ли вниманието на г. министър-председателя е закачено по други въпроси. Не сѣ положени елементарни грижи, за да се проучатъ новитъ реформи, които ще тръбва да легнатъ и въ учрежденията, и въ организацията, и въ службитъ, за да може да се премахнатъ както тия системни случаи на кражби и корупция, които дразнятъ общественото мнение, така също да не ставатъ ония разбойничества, които характеризиратъ държавата и управлението като такива съ слаба властъ и престижъ предъ външния свѣтъ.

Г. г. народни представители! Казахъ ви, че наистина въ проектоотговора на тронното слово почти нищо не е казано, що се отнася до този отдѣлъ — по вътрешното управление на държавата. Но казахъ ви също тѣй, че имамъ единъ пасажъ, който засѣга кризата. Този въпросъ се отнася пакъ до вътрешното управление само дотолкозъ, до колкото закача външнитъ въпроси. И, вие виждате, мнозина народни представители се спрѣха около тая криза и нѣкои счетоха, както и азъ считамъ, че изразътъ въ проектоотговора на тронното слово, че се касаело за едно попълване на кабинета, е една голѣма неистина, не отговаря на фактитъ, и че така не може чрезъ единъ отговоръ на тронното слово да се замаже самата истина и да се отклони общественото мнение отъ истинските причини, които създадоха кризата. Защото, г. г. народни представители,

вие нямате попълнение на кабинета. Спомнете си много добре, какъ г. министър-председателят се яви официално тукъ, въ Парламента, и обяви оставката на цѣлия кабинетъ. Никъде и никогато, въ никоя парламентарна страна и по никакви парламентарни начала не може попълването на едно министерско мѣсто въ единъ кабинетъ да предизвика оставката на цѣлия кабинетъ. Шестъ месеца министерското мѣсто стои празно, шестъ месеца управлявате безъ тоя министъръ и не оставаше нищо друго, освенъ съ единъ отдѣленъ царски указъ да попълните празното мѣсто и да вървите по пътя на вашата обща политика. Следователно, причинитъ за последната министерска криза сж други, а не въпросътъ за попълнение на кабинета съ единъ министъръ. Тѣзи причини, за голѣмо съжаление на обществото, не можахъ да бъдате проучени, да бъдате освѣтлени и да се знаятъ.

Забележете, г. г. народни представители, че г. министър-председателят, преди да сложи оставката на кабинета тукъ, въ Камарата, се яви съ декларация въ пресата, че министърътъ на външнитъ работи може да остане като министъръ въ този кабинетъ, подъ непремѣнното условие, ако министърътъ на войната бѣде вънъ отъ този кабинетъ. Тая декларация ние считаме, че е може би вестникарска, че е една политическа интрига, че може би така да е писана само, безъ да задължава общественото мнение. Но, когато г. генералъ Вълковъ, по време на кризата, излѣзе съ едно свое лично изявление и съ своя декларация потвърди, че всичко онова, което се пише въ вестницитъ и което е казано отъ министъръ Буровъ по отношение на него, е истина, тогава вече се разбраха причинитъ, които сж заставили министър-председателя да поднесе оставката на кабинета, както и стана въ началото на м. септември.

Следователно, г. г. народни представители, попълването на кабинета не е било причината, която да застави министър-председателя да поднесе оставката на кабинета. Тукъ има конфликтъ въ гледищата, засѣгащи външната политика, който конфликтъ е заставилъ министър-председателя да поднесе оставката на кабинета. Защото по-нататкъ г. генералъ Вълковъ въ своето интервю по време на кризата казва: „Азъ, военниятъ министъръ, и армията сме обвинени въ неизпълнение на дълга по отношение на новитъ земи“. Вие виждате, че съ тая декларация на военния министъръ се освѣтли цѣлиятъ въпросъ за министерската криза. А този въпросъ за министерска криза излъчва, изтиква други въпроси, върху които ще трѣбва сега да се спра.

Г. г. народни представители! Начинътъ, по който се повдигна, и начинътъ, по който се разреши министерската криза, това е единъ политически фарсъ, който никой пътъ не е ставалъ въ нашия политически животъ. Г. Буровъ направи декларация. И сетне се чудите, защо при такива декларации на държавници, на министри и на общественици, се повдигатъ гласове за ненавистъ отъ страна на българското общество къмъ самия парламентаризъмъ. Защото, когато единъ държавникъ, единъ министъръ или единъ политикъ излѣзе съ една декларация, която засѣга политиката, която той следва, и когато на тая декларация се дава санкция отъ декларатора, че неговата политика по-нататкъ ще бѣде вредна, ако друго лице стои въ кабинета съ противоречиви разбирания на тая политика; когато, казвамъ, този държавникъ продължава да остава въ този кабинетъ, наредъ съ туй лице, тогава азъ се питамъ: какво заветавате на бъдещето поколение и какъвъ парламентаризъмъ вие развивате, когато българскиятъ народъ гледа всичко това, което става и го схваща като игра, до такава степенъ, че си създава вече убеждение, че у насъ, министъръ никой пътъ не може да падне подъ давлението на общественото мнение, или по свое искане, когато види, че неговата политика не се спазва, освенъ чрезъ изхвърляне на сила. Азъ съжалявамъ, че г. Буровъ го нѣма. Азъ не искамъ да засѣгамъ личния престижъ на г. Бурова, като министъръ, който прави публична декларация: „Или азъ вънъ отъ кабинета, или г. министъръ Вълковъ вънъ“. Това е неговъ личенъ въпросъ. Той лично ще си защитава своя престижъ.

Мене ме интересува обществената страна на тази декларация. Когато единъ министъръ на външнитъ работи, следъ като направи изявление: „По чисто политически причини азъ не мога да остана въ този кабинетъ, защото едно-кое лице, което ще бѣде тамъ, ще прѣчи на моята политика“, какъ може той да остане по-нататкъ въ кабинета и наредъ съ другото лице да направлява политиката на България? Г. г. народни представители! Какъвъ урокъ давате за бъдещитъ поколения и защо страда парламентаризмътъ, вие сега ще си отговорите. И за да може да

се потули цѣлата тази работа, яви се веднага на сцената единъ въпросъ, който отдавна не бѣше се явявалъ — въпросътъ за личния режимъ. Ако този въпросъ бѣше изнесенъ отъ лѣвицата, както въ миналото, когато винаги, за да се прикрие една партийна слабостъ, се прибѣгваше до това никому непотрѣбно орѣжие, личния режимъ, азъ мога да си обясня една такава позиция по отношение на чина, по който се разреши министерската криза; но когато отъ срѣдитъ на Демократическия сговоръ, отъ парламентарното болшинство се вдига знамето на личния режимъ, какво означава това? Означава, че или тѣзи стари дейци, които изнесоха въпроса за личния режимъ, не разбиратъ достатъчно добре парламентарния режимъ, за който цѣлия си животъ сж посвѣтили, или вършатъ това по нѣкакви други съображения, но въ всѣки случай не тѣзи, които трѣбва да подтикватъ дейцитъ, които защитаватъ парламентаризма. И азъ се питамъ: какъвъ личенъ режимъ има? Че не било излѣзло отъ кабинета едно лице, което вие не искате да бѣде въ кабинета? Вие считате това за личенъ режимъ? Че партийни сж управленията у насъ. Ами азъ ще ви приведа конфликта между английската кралица и Гладстонъ навремето, който, когато английската кралица сърдита му казва: „Не забравяйте, първи министре, че предъ васъ стои кралицата на Англия“, той ѝ отговорилъ: „Не забравяйте, че предъ васъ стои представителътъ на английския народъ“. Очевидно, Гладстонъ е искалъ да каже: Вие като кралица можете да ме лишите отъ властта чрезъ едно недовѣрие, но ще трѣбва да бѣдете сигурни, че утре, когато се консултиратъ народътъ, той ще ме посочи и азъ ще взема властта наново. Ами много просто и обикновено, г-да. Ако действително държавниятъ глава е искалъ да остане единъ министъръ въ кабинета, а пъкъ вие не сте се съгласявали, това значи първо, че държавниятъ глава е искалъ да извърши единъ референдумъ върху политиката на правителството чрезъ нови избори и, второ, че вие, ако не одобрявате гледището на държавния глава, не остава друго, освенъ да си подадете оставката и при новитъ избори да дойдете да покажете, че действително народътъ сподѣля вашето гледище, и по този начинъ да се реши конфликтътъ между държавния глава и правителството.

Н. Стамболиевъ (з. в.): Ама не се знае дали при новитъ избори тѣ пакъ ще дойдатъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Въ този моментъ ние забравихме, че трѣбва да шадимъ — оставете личността на държавния глава — престижа на института държавенъ глава.

И азъ нѣма да се съглася съ теорията, която навремето г. Янко Сакъзовъ развиваше по поводъ дебатитъ по миналогодишния бюджетъ, че държавниятъ глава въ една конституционно-монархическа държава може презъ единъ малкъ периодъ отъ време да бѣде държанъ политически отговоренъ. Нито доктринерно, нито практически може да се поддържа единъ такъвъ парламентаренъ абсурдъ. Ами основнитъ начала, основнитъ принципи, върху които почива парламентарниятъ режимъ, сж: първо, неотговоренъ държавенъ глава, второ, отговорни министри за нелегални актове и за прости грѣшки, които вредятъ на интереситъ на държавата, и трето, възможността, или правото, или задължението на министритъ да участвуватъ въ всички актове на държавния глава, чрезъ които той упражнява прерогативитъ на короната. Тогава какъ може тукъ отъ г. Янко Сакъзовъ да се поддържа, че държавниятъ глава може да отговаря политически заедно съ министритъ само за този периодъ отъ време — отъ момента, когато се разтури Камарата, до момента, когато се назначи правителство, за да произведе изборитъ? Ами че държавниятъ глава е неотговоренъ. Ако той е отговоренъ, тогава министритъ нѣма да бѣдатъ отговорни, отговорността на държавния глава ще прикрива неотговорността на министритъ. Г. г. народни представители, държавниятъ глава въ конституционно-монархическитъ държави може да отговаря само по време на революция. Този институтъ — държавниятъ глава — е ключътъ на цѣлата политическа система и не може при единъ кабинетъ, политически отговоренъ за своитъ актове, да искате и отговорностъ на държавния глава за сжщитъ актове. Ще поставите държавата предъ сериозни сътресения, ако за единъ малкъ периодъ време отъ управлението на страната държавниятъ глава може да бѣде държанъ политически отговоренъ.

Въ втората теория, която се развива — за личния режимъ — се забравя, особено отъ г. Влайкова, че парламентарниятъ режимъ почива на принципа на раздѣлението

на властитѣ, че властитѣ се създаватъ, за да може именно да се избѣгне тиранията, произволътъ и насилието, които биха настѣпили, ако властитѣ бѣха съсредоточени или дадени въ едни ръце; че този принципъ е свещенъ принципъ за демокрацията. Защото, г. г. народни представители, ако нѣмаше това раздѣление на властитѣ, или ако тѣзи власти биха били раздѣлени така, че да нѣматъ правото на взаименъ контролъ; ако тѣзи власти биха били учредени така, че да не може да се установи тѣхната компетентностъ и тѣхнитѣ граници на действие; ако тѣзи власти биха били установени, безъ да се посочи начинътъ, по който да може всѣка властъ да се спира, то, независимо отъ наличността на едно Народно събрание, вие ще се намѣрите пакъ при единъ тиранически режимъ, макаръ че бихте го кръстили народно събрание, защото, ако изпълнителната властъ се намѣсва въ работата на законодателното тѣло или, обратното, ако законодателното тѣло се намѣсва въ работата на изпълнителната властъ, вие ще се намѣрите въ едно отскачане отъ общата хармония, което ще бѣде едно сътресение въ живота на страната. Върху туй раздѣление на властитѣ надъ цѣлата политическа система държавниятъ глава стои като ключъ. Ако се не лъжа, въ новата конституция на Португалия има единъ специаленъ текстъ, въ който се казва, че държавниятъ глава е върховенъ представителъ на народа. Има вече четвърта властъ, властъ уравнивесителъ, властъ успокоителъ, защото кой другъ освенъ държавниятъ глава ще може да ликвидира положението при единъ конфликтъ между Парламента и изпълнителната властъ?

Ето защо, г. г. народни представители, този начинъ на третиране на въпроса отъ срѣдата на болшинството — да се замѣгли положението по кризата и да се притеглява вниманието на обществото върху това, че вече се задава опасността отъ единъ личенъ режимъ, по която българскиятъ Парламентъ и гражданството ще трѣбва да взематъ мѣрки, както въ миналото, това е белегъ на една страшна опасностъ. Развиха се даже теории за положението на военния министъръ и за какви ли не конституционни начини, теории, излизаци пакъ отъ болшинството. Но когато въпросътъ за личния режимъ се повдига отъ болшинството, което е на властъ, а не отъ опозицията, тогава азъ казвамъ: напуснете властѣта, елате съ ново болшинство въ Парламента и докажете на държавния глава, че той мисли лошо. Защото, споредъ атрибутитѣ си по нашата конституция, държавниятъ глава може въ всѣки моментъ да изрази недовѣрие къмъ едно правителство, за да предизвика референдумъ, за да се види, дали народътъ поддържа политиката на правителството или не. Когато държавниятъ глава върши всичко това по капризъ, по лични симпатии или антипатии къмъ даденъ кабинетъ или къмъ състава на този кабинетъ, тогава ще има личенъ режимъ. Но това нѣщо ще го каже народътъ, следъ като се произведатъ нови избори. И ако следъ тѣхъ хората, които сѣ били въ конфликтъ съ държавния глава, могатъ да иматъ болшинство въ Камарата, тогава държавниятъ глава ще отстъпи, ще се подчини, и ще се признае, че гледището на кабинета е правилно и ще се продължи по сѣция начинъ развитието на политиката на правителството.

Г. г. народни представители! Покрай тоя въпросъ, който се яви вследствие кризата, явиха се и други въпроси. Сложи се за пръвъ пътъ толкова открито въ нашия Парламентъ така наречениятъ македонски въпросъ или въпросътъ за македонскитѣ революционни комитети. Вие чухте, г. г. народни представители, единъ господинъ отъ болшинството тукъ отъ трибуната, въ свѣзка съ министерската криза — като че ли кризата откри това нѣщо — подказа, че въ известенъ периодъ отъ управлението на правителството е имало една невъзможностъ националниятъ суверенитетъ да бѣде прилаганъ въ цѣлата територия на българското царство. Ако това е вѣрно, ако това е истина, че въ нѣкои части отъ българската територия не е билъ прилаганъ националниятъ суверенитетъ — което не е нищо друго, освенъ правото на народа да разполага съ своитѣ сѣдбини и правото му да създава власти съ еднакъвъ авторитетъ въ всички области — ако е вѣрно, че националниятъ суверенитетъ е могълъ да бѣде изгоненъ отъ нѣкакви видими и невидими организации, азъ не зная погълъмо обвинение за правителството, обвинение, изходяще отъ срѣдата на болшинството. Нито за единъ моментъ, г. г. народни представители, правителството, което и да било то, не може да остави въ никоя точка на българска територия измѣстването на суверенитета и загнѣзждането на една произволна публична властъ, каквато и да бѣде, откъдето и да изхожда тя. И азъ се питамъ: вѣрно ли е,

че действително е имало части отъ българската територия, където българскиятъ националенъ суверенитетъ не е билъ прилаганъ? Ако това е вѣрно, правителството ще се държи отговорно. Това значи, че правителството е слабо. Въ никоя друга деятелностъ по вътрешната политика едно правителство не би могло да се атакува толкова силно, колкото, ако се констатира, че макаръ за едно малко време то е допуснало да се изгони националниятъ суверенитетъ отъ която и да е частъ на българската територия и е допуснало упражнението на друга властъ, откъдето и да произхожда тя. И туй обвинение излиза отъ правителствени оратори. То бѣше свързано съ министерската криза, която се предствуваше отъ едни съвети на представителитѣ на две велики сили, които правителството нарича съвети, а ние ги наричаме съвети-ноти. И тогава се даде едно обяснение, и продължава да се дава и да се пише въ официалната преса, че действително има части отъ българската територия, където е заплашено прилагането на националниятъ суверенитетъ. И това нѣщо се чете на Западъ и се твърди вече официално тукъ, въ Камарата, отъ ваши оратори (Сочи болшинството), че действително правителството е слабо и не може да се справи съ туй зло, че не може да приложи националниятъ суверенитетъ въ всичкитѣ краища на държавата.

Г. г. народни представители! Въпросътъ не стои тъй, както го разви ораторътъ на болшинството. Въпросътъ не се касае до прилагането на националниятъ суверенитетъ, а до следното: може ли да се поддържа у насъ мнението и да се мисли, че македонскитѣ революционери, които има въ България — а такива има и въ Америка, и въ Сърбия, и навсѣкжде, където има македонци — могатъ да бѣдатъ изгонени отъ българската територия? Международенъ принципъ е: единъ революционеръ, когато напусне своето огнище и се прехвърли въ чужда държава, да намѣри едно пълно гостоприемство. Та, г. г. народни представители, нима, когато Македония бѣше подъ турското владичество, нѣмаше македонски революционери отъ Бѣлградъ, въ Гърция и у насъ? Нима тогава сѣрби или гърци пхдѣха тѣзи революционери? Нима тогава Турция можеше да иска изпѣждането на тѣзи революционери? Този международенъ принципъ не позволява изгонването на който и да бѣде революционеръ, а толкова повече, това се отнася за насъ, българитѣ, които вече не по силата на този принципъ отъ международното право ще търпимъ революционера, а ще го търпимъ по силата на едно естествено право, което е неотемливо, защото, г. г. народни представители, тѣзи революционери идатъ отъ мѣста, където живеятъ българите. Въ България има 500-хилядна македонска емиграция, която се е смѣсила съ тукашното население. Кой е този, който може да допусне за моментъ, че може една българска властъ да разгони не, да отгѣли македонскитѣ българите отъ тукашнитѣ българите? Ето вие вжидате какъ се спекулира съ единъ въпросъ и се спекулира дотамъ, че се подметна отъ тази трибуна . . .

Д. Апостоловъ (д. ср): Никой не е спекулиралъ. Карагѣозчулицъ сѣ това.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ не мога да разбера, защо се оплаквате отъ трибуната, че националниятъ суверенитетъ не е билъ прилаганъ въ известни части отъ нашата държава, специално въ Петричко?

И. Петровъ (д. ср): Това, което говорите сега, е карагѣозчулукъ. Ние гласувахме Бѣжанския заемъ. Никой не е отказалъ да приюти българина, откъдето и да иде, подъ българското небе. Какво казвате вие сега? Искате да кажете, че нѣкой желае да погне македонцитѣ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Ние ще се разберемъ по тоя въпросъ. Кой е карагѣозчия, не зная, но като гледамъ начина, по който прекъсвате, а не съмъ ималъ случая да ви чуя да си изкажете нито единъ пътъ мнението отъ тази трибуна . . .

И. Петровъ (д. ср): Никой не бихъ се качилъ на трибуната да говоря като Васъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Тази трибуна е за изказване мнения, за освѣтления по разнитѣ въпроси. Вашето мнение може да не е като моето, но недейте прекъсва. Вие се занимавате само съ пререкания и нищо друго. Азъ две години работя съ Васъ въ този Парламентъ, но не съмъ Ви

чул да изкажете мнение. Занимавате се само с пререкания. Това е карагозчук. Защото иска се кураж да излезе човек тук, на трибуната, да говори. Да се прекъсва е най-лесната работа. Недейте се закача така от страни, защото не е хубаво.

Х. Статевъ (о. л.): Г. Петровъ! Ако позволите. Представителят на болшинството г. Петко Стайновъ — трѣбва да се назове — излезе на трибуната и подчерта, че суверенитетът на българската власт не е могъл да се разпростре надъ всички окръзи въ България.

И. Петровъ (д. ср.): Разбрано е това.

С. Омарчевски (з): Той говори това отъ трибуната на Народното събрание!

И. Петровъ (д. ср.): Г. Стайновъ бѣше ясенъ. Той каза: вие може да атакувате правителството по този въпросъ. Но това, което каза г. Боянъ Смиловъ, е извънъ всякаква критика, извънъ действителността. Какво казва той? Въпросътъ за националния суверенитетъ, както го изтъкна г. Стайновъ, както го изтъкна г. Малиновъ, както се каза и отъ г. Сакъзовъ, и отъ г. Омарчевски, и отъ всички преждеговоривши, е отдѣленъ въпросъ. По него има единодушие. Но това, което каза г. Смиловъ, какво е? Той казва: тукъ не се касае за неприлагането на националния суверенитетъ, такова нѣщо не съществува, на менъ не е известно такова нѣщо — а вие искате да атакувате македонската идея. Вие искате да прокудите, да разпилѣте македонцитъ, дошли въ България, вие искате да имъ отнемете възможността да мислятъ за Македония, да мислятъ за огнищата си и пр. и пр. Има нѣщо непочтено въ тази работа. Азъ никога, г. Смиловъ, не съмъ Ви прекъсвалъ въ миналото.

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Г. г. народни представители! Този въпросъ, както се сложи отъ оратора на правителството г. Стайновъ, се свърза съ единъ другъ голѣмъ въпросъ — въпроса за аналогията въ политиката и за сближение съ Югославия. Нѣщо повече. Като увертюра на тази политика разпи се тукъ едно становище въ смисълъ, че въ България, следъ като сѣ групирани всички политически течения въ едно единствено гледище по този голѣмъ националенъ въпросъ, изключение правятъ дветъ „Независимости“, т. е. дветъ национални либерални партии, които продължаватъ да дрънкатъ сабли и да вадятъ мечове и съ това да излагатъ на най-голѣма опасностъ съдбата на бѣдещитъ национални интереси. Г. г. народни представители! Най-голѣмиятъ врагъ на българската държава и най-голѣмиятъ вискатель върху това, какъ да се направлява политиката, ако днесъ чуе, че въ България нѣкой може да мисли, че чрезъ махане на мечове и дрънкане на сабли могатъ да се отстояватъ голѣмитъ интереси на държавата, убивамъ ви, че той ще вземе това нѣщо за състояние на невмѣняемостъ. Въ България, на която всичко е взето, на която всичко е ограбено, която е потисната икономически, която е лишена отъ въоръжени сили, когато околнитъ държави въ всѣки моментъ могатъ да изправятъ предъ нея милионна армия, въоръжена по последната дума на техниката и да я смакатъ, какъ може да се мисли, че който и да било може да направлява политиката по голѣмитъ национални въпроси чрезъ мечъ, чрезъ война? И това се казва въ Камарата отъ тази трибуна! Хората ще се изсмѣятъ и ще кажатъ: „Това е момчешка работа, несериозна работа, защото свѣтътъ знае, ние знаемъ, че никой, който и да бѣде той, не може да урежда националнитъ и държавнитъ въпроси чрезъ война. Политиката, която е възвестена — миръ и редъ, лоялни и коректни отношения съ нашитъ съседи — това е политика и ваша, и наша, и на демократи, и на всички, които ще дойдатъ да управляватъ.“

Г. г. народни представители! Тукъ се повдигна и другъ единъ въпросъ — въпросътъ за сближение съ западната нѣсѣдка. Освенъ политиката на лоялни и коректни отношения иска се вече политика на приятелство. И съ тази политика много се спекулира, за да се таксуватъ известни политически срѣди, като такива, които могатъ да предизвикатъ катастрофа на България, които държатъ винаги мечъ въ ръката си. Съ това се прави една много дългопробна демагогия, защото никой не е противъ постоянната и потребна политика на мирни и коректни отношения — и тя ще пребѣде. Г. Стайновъ каза, че днесъ свѣтътъ се ориентира къмъ политиката на сближение, т. е. къмъ

тази политика, която и ние водимъ сега, и цитира мнения, изказани въ Франция, Германия и най-сетне въ Гърция. Вие си спомняте този пасажъ отъ речта му, въ която каза, че, когато Венизелосъ отишелъ въ Римъ, предъ него се явили грѣцки журналисти и го запитали: „Г. Венизелосъ! Какво става съ островитъ Родосъ и Кипъръ, които сѣ подъ чуждо владение?“ Венизелосъ казалъ: „За Гърция не съществуватъ тия острови“. Защо се приведе този аргументъ? Нали, за да може да се обоснове политиката на сближение, въ този смисълъ, че, ако господинътъ, който изказа този аргументъ въ подкрепа на своята политика, изпадне въ положението на Венизелосъ и го попитатъ: „Какво ще стане съ земитъ, които сѣ населени съ българи, но сѣ подъ чуждо владичество“, да каже: „Тѣ не съществуватъ за България“.

И. Петровъ (д. ср.): Г. Смиловъ! Позволете ми да Ви прекъсна. Недейте взема тия думи изолирано. Г. Петко Стайновъ искаше да Ви каже какво е реализъмъ въ политиката и затова Ви чете писмото отъ „Le Temps“ на онзи виденъ френски общественикъ, веднага мина на тезата за правата на българскитъ малцинства въ Югославия и каза, че действително въ Югославия има хора, които ратуваатъ за едно сближение съ България. Не вземайте този фактъ изолирано. Бѣдете почтени.

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Цитатитъ, които се направиха, не бѣхъ, за да се подчертае реализмътъ въ политиката. И азъ ви питамъ: може ли да допустнете аналогия въ политиката на различнитъ държави? Аналогия въ политиката на различнитъ държави е немислима. Венизелосъ може да се откаже отъ цѣла серия острови, но Венизелосъ се отказва тогава, когато границитъ на Гърция допрѣха до Марица. Какво е политическото, географското и всеобщото положение на Гърция и какво е нашето положение? Или какво е положението на Германия или на която и да е друга държава, че трѣбва непременно да правимъ аналогия? Това е невъзможно, г. г. народни представители! Това е недопустимо, защото тукъ имате различни интереси, различни положения, различни народни въжделения, различни исторически задачи и, ако искате, различни етнически, различни географически условия — всичко различно. Днесъ или утре Стреземанъ може да вдигне юмука, но питамъ азъ: какъ България ще може да си послужи съ политиката на зѣбенето? Никога! Никога! Тя ще върви по тоя пътъ — политика на миръ, на коректностъ и на лоялностъ. И азъ просто останахъ учуденъ: какъ може да се привеждатъ такива примѣри, такива аналогии! Разбирамъ, ако тѣ биха сѣ привѣли, за да се илюстрира развитието на политиката на тая или оная държава, но да се привеждатъ тѣ и да изказватъ вашитъ разсѣждения, съ които искате да насочите политиката на България въ смисъла на приведенитъ примѣри, това е погрѣшно, това е недопустимо.

Г. г. народни представители! Искамъ да завърша съ тоя въпросъ — сближението съ Югославия. Има мнозина политически водачи у насъ, които казватъ: „Гледайте, по не казвайте какво мислите!“ Азъ, напротивъ, считамъ, че, когато гледаме, ние ще трѣбва да кажемъ какво мислимъ. Най-сетне да се престане да се спекулира съ тоя въпросъ у насъ. Нека видимъ има ли действително у насъ хора, които искатъ да саботиратъ, които, водими отъ каквито и да бѣде съображения — отъ съображения на историята, отъ съображения на миналото или отъ съображения на партийна принадлежностъ — биха искали да осуетятъ едно сближение, едно приятелство съ Югославия. Това приятелство е една нова форма на нашата политика, то е единъ плусъ къмъ оная политика, която днесъ се следва отъ г. министра на външнитъ работи къмъ Югославия. И азъ искамъ г. професоръ Стайновъ, който пледира тая политика, да го пратимъ отъ тукъ тамъ, да предложимъ ние исканията си, да кажемъ, че ние искаме да бѣдемъ приятели, и тогава да се върне той да ни докладва какви сѣ исканията на другата страна. Г. г. народни представители! Ние приказваме за сближение, но вие сте длѣжни да кажете какво би поискала другата страна, за да се реализира едно такова приятелско сближение. И тукъ ви цитиратъ за примѣръ, че, за да имало единъ бракъ, трѣбвало да има и двама души! Ами че то се знае! Но въ тоя бракъ трѣбва да има и единъ глава на семейството. Какви сѣ тия бракове на държава съ държава? И ако се сключи тоя бракъ, кой ще бѣде глава на това семейство? Азъ не бихъ желалъ да се остави тоя въпросъ неразгледанъ, защото не може да се казва така, както казва уважаемиятъ г. Малиновъ въ своето интервю: „Вие сте силнитъ, вие, следователно, първи

трѣбва да подадете рѣка, вие трѣбва да вземете инициатива, за да се реализира това приятелство. Азъ бихъ направилъ апелъ къмъ всички сръбски държавници, общественици и министри: г-да, българскиятъ народъ иска приятелство, но кажете какво разбирате подъ това приятелство? О, г. г. народни представители, ако тамъ подъ това приятелство разбиратъ официално потвърждение на асимилацията на една трета частъ отъ българското племе, това приятелство никога нѣма да го бѣде. Всичко може да се иска отъ България, всичко се взема отъ България и всичко се даде, но онова, което не може да се вземе, единствениятъ капиталъ, който ни остава, това е нашата национална честъ, нашето национално самосъзнание. И азъ бихъ искалъ тукъ тъй да сложа въпроса. Защото вие знаете, г. г. народни представители, че има министри на външнитѣ работи, които отиваха въ Обществото на народитѣ, и следъ като обайваха свѣта съ етически формули за съществуването на това Общество на народитѣ, писаха съ собствената си рѣка, че истинскиятъ духъ и истинскиятъ разумъ на Ньойския договоръ за миръ е да се санкционира, да се позволи открито денационализацията на българското племе въ Македония. Това е фактъ, г. г. народни представители. Съ цената на такава ли екзекуция се иска нашето приятелство? Никой отъ насъ не може да хариже една трета частъ отъ българитѣ. Съ цената на такова харизване не може да се изгради политиката на приятелство и на сближение съ Югославия. И затова ние казваме: „Искайте отъ насъ политика на добросѣдски отношения, политика лоялна, политика коректна, но недейте иска повече отъ насъ“.

Ето защо, г. г. народни представители, по тази политика за сближението азъ съмъ готовъ да се обяснимъ. И намѣсто г. Стайновъ тукъ да ни разправя: „Трѣбва, трѣбва“, по-добре оторизирайте правителството да извърши едно действие въ тази посока. Защо вие не го оторизирате, било него или нѣкои специални делегати, които най-сетне да отидатъ въ Бѣлградъ и да сложатъ открито въпроса, като кажатъ: „Югославия, заповѣдай, България е готова на искрено приятелство. Но ние отсега ви казваме, че, ако ще накарате българския народъ да потвърди официално денационализацията си, това никога нѣма да бѣде“. Ние ще се ограничимъ да съществуваме, макаръ и повалени, макаръ изтерзани, защото, г. г. народни представители, азъ не съмъ отъ онѣзи песимисти, както г. Стайновъ, които пледиратъ, че България ще загине. Никога! Даже европейската цивилизация днесъ има нужда отъ тази България, народътъ на която — като трудолюбивъ, уменъ, мѣдъръ, който по своето географическо положение, по своитѣ интереси и по всичкитѣ други свои качества и дарби душевни, индивидуални, финансови и икономически — се цени. Идете на Западъ и вие ще видите какъ нашитѣ студенти по умъ и по интелектъ достойно представляватъ своя народъ и какъ се цени нашиятъ народъ. България нѣма да загине, българскиятъ народъ нѣма да загине! Вие, които считате, че ние се противопоставяме на тая политика, защото знаемъ предварително на каква нечувана екзекуция ще бѣде изправенъ българскиятъ народъ, ние ви казваме: ако пъкъ вие приемете нѣкой пътъ и наложите политиката на приятелство, въ каквато и форма да бѣде, даже и въ формата да се слѣмемъ въ общия югославянский блокъ, тъкмо отъ този моментъ ще създадете началото на война, защото много други интереси ще вдигнатъ рѣка и ще кажатъ „стой!“ Ние не трѣбва да гледаме само до облацитѣ, нека насочимъ нашия погледъ и задъ облацитѣ. Азъ ви питамъ, г. г. народни представители, я кажете въ себе си, мислимо ли е днесъ, при туй политическо положение, при тѣзи интереси на малки и голѣми сили, да оповестите вие въ свѣта единъ общъ югославянский блокъ, въ който да вмъкнете и България? Ето ви подозрението, и веднага ще се яви калъчътъ. Вие си спомняте, че, когато сърби и французи подписаха и обаявиха своя договоръ за приятелство, не се минаха два дни и се обяви другиятъ договоръ — договорътъ между Италия и Албания. Вие разбирате какво искамъ да кажа, и затова трѣбва да се престане да се спекулира съ този въпросъ, трѣбва да се престане да се черпятъ отъ него аргументи за увѣрения противъ дрънкане на сабли — една несериозна работа — и да се върви по пътя на оназъ политика, за която никой не може да ни обвини, че ние сме въ състояние да увредимъ на балканския миръ. Физически и икономически инвалидъ, но не и духовенъ инвалидъ, война не може да води.

Г. г. народни представители! Това е въ връзка съ повдигнатитѣ въпроси. Но има още единъ въпросъ, който се

повдига въ връзка съ министерската криза, т. е. съ повдигането на кабинета — че ставаха убийства предъ „Фениксъ“, че станало убийството на Протогеровъ и се направи една алузия, че политически партии искали чрезъ тия убийства да насѣкватъ, да заплашватъ, да се играе една тъмна роля въ живота на държавата. Не може да бѣде това нѣщо. Никой не може да одобри убийствата не само на революционера, но на всѣки български гражданинъ. И когато убийства ставатъ, независимо надъ когото и да бѣде — на революционеръ, на редовенъ гражданинъ и на какъвто и да е гражданинъ, дори да бѣде той отъ друга държава — българската властъ е длъжна веднага да се яви на своя постъ, да улови убийцитѣ, да закриля посветенитѣ и повѣренитѣ ѣ интереси, частни и обществени, да може всичкото това да направи и да обезпечи сигурността на всѣки единъ отдѣленъ гражданинъ. Но, г. г. народни представители, ние заедно съ васъ ще порицаемъ това нѣщо, че въ една македонска организация могатъ да ставатъ убийства, и нѣма да го одобримъ, но въ никакъвъ случай никоя политическа партия и представители на политически гледища не могатъ да взематъ страна въ единъ споръ, изходящъ отъ една македонска революционна организация. Който иска да взима страна, да отиде да се запише членъ — тамъ ще знае, защо е убитъ Протогеровъ, трѣбваше ли да бѣде убитъ, трѣбваше ли да не бѣде убитъ. Тия въпроси мене не ме интересуватъ. Но отъ гледище на сигурността на държавата и посегателството на човѣшкия животъ, както азъ, и всички други, и вие ще кажете: да, тѣзи нѣща сж печални, тѣ излагатъ и престижа на организацията, тѣ излагатъ и престижа на страната. Но само толкова. Нѣкои мислятъ, че съ това македонската организация потъва. Нѣма потъвания, г-да. Тамъ, гдето има революционни организации, вие винаги ще намѣрите тѣзи актове. Вие знаете въ Ирландия какво стана презъ войната. Ирландцитѣ отидоха и оградиха Министерството на вътрешнитѣ работи съ телена мрежа, за да извоюватъ своята свобода. Тамъ не се надсмѣха надъ тая велика самоотверженостъ при съзнанието за извоюване на свободата. Та нима само у насъ сж ставали проливания на човѣшки кърви на революционери? Вие знаете, че революционери, когато убиватъ за великото дѣло, за свободата на собствения си братъ, законитѣ не ги наказватъ. Ето ви на въ Виена и въ другитѣ държави и наши революционери и други революционери извършиха убийства въ защита на политическата целъ, въ която тѣ вѣрватъ, и съдилищата ги освобождаватъ. Защо вие експлоатирате този случай съ Протогеровъ и искате да проведете голя нѣщо, като че тукъ има известни политически сръди, които искатъ да насѣкватъ срещу правителството? Напротивъ, азъ мисля, че ще насѣква она, който прибръза, но непотрѣбно и ненужно може да се ангажира, като вземе страна въ единъ споръ, който си е работа само на една революционна организация.

Г. г. народни представители, азъ свършвамъ по този въпросъ, за да дойда по външната политика, която досега се проповѣдваше отъ нашия министъръ на външнитѣ работи. Казваше се, че другъ изходъ нѣма, че така съветватъ чужденцитѣ, че, ако ние не отидемъ по съветитѣ на чужденцитѣ и се отклонимъ за малко отъ тѣзи съвети, ще настанатъ много лоши резултати въ извоюване политиката на България. Въобще тази бѣше онази серия на аргументи, които ние можахме да чуемъ въ нѣколкократнитѣ речи на г. министра на външнитѣ работи.

Е добре, г. г. народни представители! Тукъ отъ почти всички опозиционни оратори се застъпи гледището, че външната политика на правителството е малко активна, е слабо активна, е пасивна. Но, безъ да се впускаме въ доктрини и теории, нека преминемъ къмъ реалнитѣ факти.

Ами, г. г. народни представители, ето имате едни затворени граници, а и досега още не се е направило нищо спрямо Бѣлградъ. И когато тукъ азъ чувамъ, че се възхвалява институтътъ на Обществото на народитѣ, като свършена страда за уреждането на конфликтитѣ между държавитѣ, какъ може днесъ, при съществуването на този институтъ, да се допусне една държава да затвори херметически своитѣ граници? Ами това е състояние на война. Та нима мислите, че война се води само съ пушки и топозе? Ами границитѣ сж затворени! Нашиятъ министъръ не може да намѣри нито една дума, за да протестира тамъ, дето трѣбва, да иска, да пледира да се измѣни положението. Може да не дадатъ всичко, което иска, но поискай, г. министри на външнитѣ работи, една дума кажете въ наша защита, за да видимъ, че Вие действително повдигате този въпросъ.

Това е първият факт.

Ами вторият факт? Нали дойдоха представителите на две велики сили през месец август да ви съветват, както казвате вие! Какво да ви съветват през лятото? Нещо относно македонската революционна организация ли? Азъ казахъ за нея думата си. Ама, г. г. народни представители, даване на съвети азъ разбирамъ, когато се дава само мнение, но, ако въ туй мнение се крие нещо друго, ако се иска някакво изпълнение, то не е вече съветъ, а е съветъ-нота. И когато това става, вие го считате като успехъ на външната политика? Това не може да се счита като успехъ на българската държава.

Вземете за примѣръ даже дипломатическия ловъ въ Македония — това е ударъ за нашата външна политика, за престижа на България. Какъ не можа министърътъ на външните работи да убеди тѣзи представители, че не могатъ тѣ, като сѣ акредитирани къмъ нашия държавен глава, да турятъ така открито прѣста си въ една зѣюща рана, върху горещия още националенъ трауръ. Примѣръ ви дадохъ за руския императоръ. Това ли вие наричате успехъ?

Г. г. народни представители! Азъ досега не съмъ видѣлъ една защита на нашия права по Ньойския договоръ. Ама ние имаме права, ние сме контрагенти, има две страни по този договоръ. Досега не съмъ чулъ нито една дума въ защита на тѣзи наши права, които самъ другиятъ контрагентъ, противникътъ, ни е далъ и които, като сѣ дадени, трѣбва да се изпълняватъ. Хвалятъ ни се, че поради земетресението допустнали отсрочка на една репарационна рата! Ами че това е отстъпване на онова, което не могатъ да взематъ, защото известно е, че въ него моментъ, когато стана земетресението, нѣкъ и сега, и да искатъ да взематъ, не могатъ да взематъ, защото нѣма да намѣрятъ нищо въ държавната каса. Повдигна ли се нѣкой път въпросъ, обърна ли имъ се нѣкога внимание: ето тукъ сте поставили една клауза, която казва, че, когато България се намѣри въ затруднено финансово и стопанско положение, ние, българитѣ, имаме право да поискаме отказване отъ репарациитѣ, да поискаме намаление на репарациитѣ, да поискаме анкета, преценка, отсрочване за по-добъръ моментъ на репарационнитѣ плащания.

Сключватъ се заеми — първи, втори — и ние мислимъ, че, като вървимъ по пътя на заемитѣ и като дойде 1933 г., когато репарационнитѣ плащания ще станатъ на стотици милиони левове, ние ще кажемъ тогава на свѣта: банкрутиравме, не можемъ да плащаме задълженията си по заема, а вие искате да изпълняваме репарационнитѣ си плащания. Вие, мислите, че по този начинъ ще се освободимъ. Азъ това не го вървамъ и не го донамамъ, защото виждамъ, че много майсторски си осигуриха нови гаранции за изпълнението на репарационнитѣ задължения и не даватъ никога видъ, че биха били нѣкога склонни да направятъ отстъпка по репарационнитѣ плащания.

Вземете, г. г. народни представители, и въпроса за малцинствата. Вие говорите, че българската политическа мисль трѣбва да бѣде единодушна. Вие виждате, че въпросътъ за малцинствата не може да се онеме отъ сърцата и ума на българския народъ. Г. министри на външните работи! Защо не се съгласите въ отговоръ на тронното слово да помѣстимъ единъ пасажъ за тѣзи малцинства, чийто права сѣ установени и гарантирани въ договора за миръ? Отъ какво се боите вие?

Азъ въобще не виждамъ въ външната политика една дейтелност на г. министра; не го виждамъ да пледира, да иска, да повдига въпроситѣ, то се знае — въ духа, въ пътя на мира. Този въпросъ вие го считате единъжъ-завинаги разрешенъ. Такава дейтелностъ ние досега не сме видѣли. Азъ мисля, че вие, г. министри на външните работи, знаехте, че въ есенната сесия на Обществото на народитѣ ще се събератъ представители на всички държави, победени и победители, и че тамъ ще се повдигнатъ и разискватъ въпроситѣ за малцинствата, но вие не намѣрихте за нужно тѣкмо въ този решителенъ моментъ да бѣдете тамъ като ръководителъ на външната политика на държавата, а предпочетохте да си останете тукъ, въ България, и да гледате какъ ще се развиватъ работитѣ.

Нашата външна политика, прочее, г. г. народни представители, е слабо активна; тя не прави нищо въ защита на правата, които сѣ дадени намъ отъ самия договоръ за миръ. Ние разчитаме все тъй на времето — то да излѣкува, то да измѣни.

Най-сетне, г. г. народни представители, за да свърша, азъ нѣма да говоря много по финансовата политика на правителството. Когато се обсъждаше въпросътъ за заема,

азъ си казахъ гледището. Но азъ нѣма да изпусна никога случая да пледирамъ, че финансовата политика на правителството трѣбва да отстъпи отъ този пътъ и да премине къмъ пътя, който препорѣчваме — къмъ смѣлитѣ и решителни съкращения. Има, г. г. народни представители, цѣли учреждения консомативни, които ядатъ отъ държавния бюджетъ и които нищо не даватъ на тази държава. Отъ тѣхъ държавата трѣбва да се очисти. Има даже едно разхищение, което се забелязва отгоре-додолу, за което говорихъ и което обхваща и последния служителъ на тази държава. Държавнитѣ служители отиватъ даже да правятъ компромиси съ своята съвѣсть и да му пускатъ края, безъ да искатъ да знаятъ, че тази държава гори.

Г. г. народни представители! Забележете, че, когато има борби на социални схващания въ живота на единъ народъ, тѣ не сѣ само отъ любовъ къмъ доктрината, защото е доктрина; въ основата си тия борби иматъ известни материални нужди, които подтикватъ хората да мислятъ така и да насочватъ удара съ по-голяма сила и по-голяма устойчивостъ върху онуй, което заварватъ като старо социално схващане. Днесъ българскиятъ народъ страда, икономически е зле. Вие виждате, че може би 3/4 отъ семействата не си дояждатъ, израждатъ се, защото тия проклети репарации изсмукватъ последнитѣ сокове на тая държава. Четете статистикитѣ за умираиията и ражданията; за болеститѣ, г. г. народни представители, и ще настърхнете. Всички видове болести взематъ единъ колосаленъ размѣръ и унищожаватъ този народъ. И при тѣзи социални условия вие все искате така отъ любовъ, само отъ едно духовно усѣщане да групирате всичкитѣ маси на народа подъ знамето на националното съзнание! Не, ще дойде моментъ, когато вие ще видите, че това национално знаме ще се капичне отъ непосредственитѣ, отъ първичнитѣ нужди на отдѣлнитѣ семейства. Тѣзи нужди сѣ може би главниятъ факторъ и главниятъ стимулъ, който кара хората да се запитватъ и да казватъ: „Настъ даже формата на управлението не ни интересува, а ни интересуватъ голѣмитѣ въпроси, голѣмитѣ проблеми, свързани съ материалнитѣ нужди на този народъ“.

Ето защо, г. г. народни представители, докато правителството не измѣни своята финансова политика и не усвои политиката на решителнитѣ съкращения въ бюджета, за да го смѣкне отъ 7 милиарда лева на 5 милиарда лева, като всички луксозни и непотрѣбни разходи се изхвърлятъ — ако е потрѣбно даже и за демагогия, г. г. народни представители, пеша да ходи министърътъ, две години ходете пеша, калъ газете, за да може най-сетне туй положение да се поправи, да се облекчи, да се даде вѣра и надежда, че българската пара, която излиза отъ българския данѣкоплатецъ, се стиска скѣпернически отъ носителя на фиска, отъ финансовия министъръ — докато това не стане, нѣма да блесне звездата на едно бѣдеще издигане.

П. Якимовъ (д. сг): Това, което казвашъ сега, е за демагогия.

Д. Грънчаровъ (з. в): Единъ финансистъ отъ 9 юний бѣше казалъ: „Назадъ къмъ мирновременния бюджетъ“, защото бюджетътъ билъ много нарастналъ.

И. Абаджиевъ (з. в): (Къмъ Б. Смиловъ) Вие бѣхте министъръ тѣгава и взехте автомобилъ на Синдикалната централа.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Какво общо има автомобилътъ на вашата централа съ това, което говоря?

Д. Грънчаровъ (з. в): Говорите за икономии.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Говорите, че съмъ задигналъ автомобилъ. Недейте говори така, защото, като министъръ на правосѣдието, не съмъ ималъ първоначално, освенъ на заемъ отъ единъ приятелъ, кола, която бѣше юва. Азъ не съмъ я взелъ. Дали сѣ я на министра на правосѣдието да си служи. Ако е рекламирано, че е ваша частна собственостъ, допускате ли, че единъ министъръ може да вземе вашата частна собственостъ.

И. Петровъ (д. сг): Искате да кажете, че, когато сте били министъръ, не сте дали примѣръ, да ходите пеша.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Какъв примѣръ ще дадете въ три месеца? Г-да! Недейте забравя, че вие тѣкмо що бѣхте излѣзли отъ онова голѣмо разхищение. Нали помните,

какво правяхте? За една сватба на единия ваш пръв човък ангажирахте всички тренове! Какви феноменални, чудовищни работи се вършеха тогава! (Възражения отъ земеделците) Нямаше чувство на мърка. Я си припомнете какъ наскоро следъ 9 юний се повдигаше пламъкътъ на едно революционно движение, което, наистина, презъ септември избухна и заплаши да удави тази държава! Държавата гореше, обхваната отъ всички краища отъ пламъци, а ние ще мислимъ за автомобила на нѣкаква ваша централа! И тази хубава!

Г. г. народни представители! Азъ свършвамъ съ пожеланието да се обърне внимание върху единъ текстъ отъ нашия основенъ законъ, който определя срока на управлението — 4 години. Този текстъ не е случаенъ. Не току тъй е поставенъ този конституционенъ срокъ. Всичкиятъ исторически опитъ е вложенъ тамъ. Азъ смѣтамъ, че управлението на Демократическия сговоръ следъ 5 години вече е достатъчно уморено, достатъчно изхабено. За да може управлението да се поправи, ще трѣбва нова енергия, нова кръв. Това ще трѣбва да бѣде съзнато, преди всичко, отъ Демократическия сговоръ. Защото, г. г. народни представители, не можете да продължавате да вървите срещу историческия опитъ, който ви говори, че не можете да управлявате повече отъ 4 години. Каквито групи да представлявате, какъвто интелектъ да носите, вие не можете понататък да създавате успокоение и надежда за по-добро бъдеще. Разберете това, преценете този фактъ. Това е вашата първа длъжностъ. Всичко онова, което става въ управлението, сведочи, че сте уморени отъ управлението. Трѣбва да отстъпите, докато е време. Вие доброволно трѣбва да отстъпите и то съ една държавническа смѣтка, (Оживление всрѣдъ лѣвницата) за да може да стане едно замѣстване съ нови енергии, съ нови сили, . . .

И. Петровъ (д. ср): На кого?

Б. Смиловъ (нац. л. о): . . . съ сѣщитъ програмни начала, които сили да запазятъ основното начало на обществената солидарностъ и държавата въ сегашния ѝ видъ. Една машина се изтърква, нежели човѣкътъ, и то човѣкътъ, който оперира съ проблемитъ на живота. Едно правителство много по-скоро ще се изтърка, отколкото една машина. Когато човѣкъ се трие съ нуждитъ на живота, това поглѣща енергия, то уморява. По този начинъ вие ще можете да предварите може би оня моментъ, за който вие често пѣти се замисляте и за който даже нѣкои си създаватъ страхове, че не тъй леко ще го минемъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народенъ представителъ г. Христо Калайджиевъ.

Х. Калайджиевъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въ тронното слово, справедливо забеляза г. Омарчевски, не се засѣгатъ много важни въпроси, които отдавна очакватъ своето разрешение и безъ чието разрешение законодателната дейностъ не може да хармонизира съ пулса на народния животъ. Въ него се засѣгатъ стопанската проблема въ свързка съ заема, въпросътъ за земетресението и външното положение на страната, обаче нито дума нѣма за всички ония въпроси, които въ своята съвкупностъ съставляватъ проблемата за отношенията на властта къмъ работническата класа. Тия отношения отъ девети юний насамъ сѣ ненормални, несъобразни съ конституцията. Тѣ, въпрѣки желанието отъ всички страни да се мине мѣлкомъ този въпросъ, изискватъ и налагатъ своето нормализиране.

Ще почна съ стопанската проблема. Въ това отношение мисълта на организираното работничество е изразена въ една резолюция на Работническата партия, на нейната конференция, състояла се преди 2—3 месеца. Въ нея се констатира, че индустрията у насъ е възстановена въ нейнитъ довоенни размѣри, като сѣ възникнали даже и нови индустриални предприятия. Земледѣлското производство сѣщо е достигнало доволния си размѣръ. Живиятъ и мъртавия инвентаръ, така жестоко пострадалъ отъ войната, наново е възстановенъ. Валутата, макаръ съ голѣми жертви, сѣ заема, е стабилизирана. Тѣзи постижения, обаче, станаха и ставатъ изключително за смѣтка на работническата класа и широкитъ народни маси. Работническата класа биде засѣгната прямо чрезъ нарушението на 8-часовия работенъ день, който стана 10 и повече, и косвено — чрезъ въвеждането на системата на акордъ, на парче и пр. Днесъ 8-часовиятъ работенъ день въ страната съществува само въ

държавнитъ учреждения. Заплатитъ на тютюневитъ работници, на тъкачнитъ работници, на печатаритъ сѣ намалени съ $\frac{1}{4}$, даже съ $\frac{1}{2}$, въ сравнение съ тия, преди нѣколко години. Днесъ срѣдната заплата на работника въ никой случай не надминава 50 лева дневно. Въвежда се масово женскитъ и детскитъ трудъ, като по-езтино плащанъ. Семейната идилгия на спокойния еснафски животъ, който вие вземате за образецъ, за да теоритизирате върху семейството, отдавна е нарушена за работническото семейство. Всичко годно за работа отъ последното е натикано въ фабрики и работилници или се стреми къмъ това. Днесъ плетачната индустрия, тъкачната индустрия, тютюневото производство сѣ заети повече отъ жени и деца. Какъ умира и се мъчи тоя работенъ свѣтъ въ предприятията, при днешнитъ условия на труда, се изтъкна тукъ при развиването на едно питане отъ дѣдо Станю Златевъ. Идете вижте тази работна армия, когато тя излиза отъ работа, и въ какво положение е. То се вижда по тѣхното облѣкло и по тѣхното лице. Този стремежъ за използване до послѣдни предѣли труда на работника при минимални надници даде въ резултатъ и масова безработица, като постоянно явление.

Положението на чиновничеството, самъ г. министърътъ на финанситъ призна преди нѣколко дена тукъ, не е добро. И какъ може то да е добро, когато срѣдната заплата на низшето чиновничество въ никой случай не надминава 2.000 л. месечно, а споредъ изчисленията на сп. „Стопански архивъ“, за преживяването на едно 4-членно семейство сѣ необходими минимумъ 7.000 л. месечно?

Какъ се възстанови земледѣлското производство? Преди всичко то се концентрира въ много по-малко ръце, отколкото бѣше преди войнитъ. Урегулирането на този въпросъ въ полза на безимотнитъ и малоимотни земледѣлци, предприето отъ земледѣлското правителство, бѣ нарушено отъ днешното, като повърна земигъ на едритъ земеприетатели. Поради тази концентрация и увеличението на населението, земледѣлското население чувствава гладъ отъ земи.

Какво е положението днесъ на дребнитъ и срѣдни земледѣлци, изтъкна тукъ г. Ради Василевъ, когато се разисква договорътъ за заема. Той каза, че тѣ сѣ погннали въ борбете къмъ частнитъ лихвари, които имъ взематъ неимоверно високи лихви. Влошаватъ това положение и картелираниитъ капиталисти, които, необезпокоявани отъ никого, ограбватъ труда на населението на безценница, често пѣти още на зелено. Влошава го и държавата за чравновесяване на своя бюджетъ, което става главно чрезъ тежки данѣци върху грѣба на широкитъ народни маси. За уравновесяване на бюджета се държи гладна грамадна маса отъ жертви на войнитъ и дребнитъ пенсионери. Това осиромашяване и изгладняване на широкитъ народни маси, тѣхната малоспособностъ да консумиратъ, се отразява върху занаятчийството, което изнемогва отъ безработица, тежки данѣци и голѣми наеми. Зле сѣ и дребнитъ търговци, за което говори обстоятелството, че фалититъ сѣ върху много. Зле сѣ и бѣжанцитъ следъ прословутния хуманитаренъ заемъ. Голѣмата частъ отъ тѣхъ не сѣ настанени и заедно съ рускитъ бѣжанци продължаватъ да служатъ за конкуренти, за намаляние на работническитъ заплати и влошаване на трудовитъ условия.

Съ това лошо икономическо положение на масигъ се обяснява и широкото разпространение на болеститъ, за което тукъ говори и г. Омарчевски. На това се дължи и недоволството, за което говори и г. Храновъ и съ което той обясняваше необходимостта отъ нова власт. Това недоволство го чувствава и самиятъ Сговоръ и го хвърля въ страхъ предъ бъдещето за неговата власт и поради което той гази направо презъ просого. Аргументътъ, че той има болшинство въ изборитъ, повече компрометира парламентаризма, отколкото да оправдава Сговора. Защото, какво биха казали сливенскитъ граждани, напр., кѣдето въ изборитъ е била концентрирана цѣлата тайна полиция отъ Бургазкия окръгъ и кѣдето е билъ измисленъ нѣкакъвъ позивъ отъ името на работническото движение, въ който позивъ се разпращало „не ви трѣбва бюлетината, въ възстанието е спасението“, и следъ туй дърпатъ за ушитъ повече отъ 20 души, натикватъ ги въ затвора и ги освобождаватъ следъ изборитъ, явенъ шантажъ съ изборна целъ. Въ Пловдивъ арестуватъ най-добритъ дейци на работническото движение и, следъ като ги набиватъ хубаво, освобождаватъ ги. Въ Станимака завъртителитъ на нашата листа, когато сѣ отишли въ общинския съветъ да си изкаратъ удостоверение, случилъ се тамъ самиятъ околийски началникъ, който ги набива хубаво и ги изпѣжда.

Н. Алексиев (з. в): Всички все хубаво ги бият.

Х. Калайджиев (раб): Да, по сговористки.

Н. Алексиев (з. в): Значи, нищо лошо няма!

Д. Грънчаров (з. в): Нали само съ бой сж минали!

Г. Желъзов (раб): Иначе няма да се почувствуват, че сж арестувани.

Х. Калайджиев (раб): За да се стигне до това положение, правителството бѣ щедро въ подпомагане съ държавни срдства на индустриалцитѣ и банкеритѣ.

Тукъ азъ имамъ единъ дълъгъ списъкъ, взетъ отъ „Държавенъ вестникъ“, дето се излага потокъ отъ печалби на разни индустриални предприятия и банки. Така, напр., Българското акционерно дружество „Гранитоидъ“ въ София съ капиталъ 25 милиона лева е реализирало чиста печалба 15.6 милиона лева, или 62%; Акционерното дружество „Машинна фабрика“ въ Русе съ капиталъ 5.000.000 л. е реализирало чиста печалба 1.000.000 л. или 20%; Тракийска банка въ Пловдивъ съ капиталъ 5.000.000 л. е реализирала чиста печалба 780.000 л., или 15%; Акционерното дружество „Спиртъ“ въ София съ капиталъ 6.000.000 л. е реализирало бруто печалба 2.000.000 л., или 33%; Вълнено-текстилно акционерно дружество „Фабрика Александъръ“, Габрово съ капиталъ 6.000.000 л. е реализирало чиста печалба 1.980.000 л., или 32%. Този дълъгъ списъкъ г. г. народни представители, ясно доказва печалбитѣ на тия индустриалци и банкери.

Както казвамъ, за да се получи това положение, правителството прямо подпомага капиталитѣ и банкеритѣ. Така то презъ 1926 г. чрезъ Българската народна банка е дало кредитъ на търговията 493.800.000 л.; на индустрията 464.000.000 л.; на банцитѣ 182.000.000 л., а на занаятчиитѣ, споредъ в. „Занаятчийска дума“ 1.700.000 л. Покровителствувало ги е правителството съ своето законодателство, като възпрне такава данъчна система, чрезъ която данъчната тежестъ да легне главно върху гърба на тия, които едва преживяватъ; не възпрне никакъвъ контролъ, даде пълна свобода на размяната, въ резултатъ на което скжпотията следъ 9 юний порастна значително. Премахна се жилищниятъ законъ и се насочи вниманието на бездомницитѣ и бѣжанцитѣ къмъ правене на кжщурки. Така жилищниятъ въпросъ се разреши пакъ за смѣтка на народнитѣ маси, които срещу тия кжщурки сж затънали въ дългове къмъ държава и частни лица, до животъ ще плащатъ и няма да си дояждатъ.

Правителството косвено подпомогна и разширението на стагнацията по следния начинъ: то запуши устата и вързавъ ржцетѣ на цѣлия трудовъ народъ; всѣко недоволство къмъ стачна борба обяви за престѣпление; конституцията се окачи на гвоздеи за по-благоприятни времена и правата, които тя даваше до 9 юний за организация, слово и печатъ се потжикаха; разни тайни и явни отечество-спасителни фашистки организации се поставиха надъ закона и съ своитѣ действия изложиха страната.

Въ този процесъ се изживѣ една гражданска война, както и въ много други страни, която мина вече въ страницитѣ на историята. Правителството, обаче, продължава да прилага сжщитѣ методи „со кротце и со благо“, . . .

Д. Грънчаровъ (з. в): И „со кьотекъ“.

Х. Калайджиев (раб): . . . продължава да държи, подъ знака на подозрението, масовия Земледѣлски съюзъ, да му опредѣля, кжде да ставатъ конгреситѣ му и да се бърка въ неговия вътрешенъ животъ; продължава да държи нелегална Комунистическата партия; Работническата партия, която няма нищо общо съ последната, и която е легална, продължава да бжде тормозена, по начинъ, щото да представя само една фирма. Нейниятъ печатанъ органъ „Работническо дѣло“, напоследъкъ отъ 5 излѣзли броя сж конфискувани 4. Съ тая политика и съ тия методи на действие се цели да се смаже, да се удуши работническото и земледѣлско движение, или най-малко да станатъ сговористка опашка. Но досегашнитѣ резултати сж напълно отрицателни въ това отношение за Сговора. Земледѣлскиятъ съюзъ си е сжщо тъй масовъ, Работническата партия, макаръ и млада, показва, че сжщо така е масова, особено въ градовѣтѣ. А Сговорътъ, по силата на тая неразрешима задача, която си постави, едва избѣгна досега разцеплението си. Тия движения г-да,

сж неонищожоеми, докато имаме налице работническа класа и една грамадна маса отъ дребни и срдни селяни. Съ изключителнитѣ положения, въ което тѣ сж поставени, трѣбва да се ликвидира. Тѣ трѣбва да се сдобиятъ съ правата, които конституцията до 9 юний не имъ е отнемала, да се борятъ въ името на своитѣ непосредствени интереси и крайни идеали. Отъ тия права тѣ днесъ се нуждаятъ повече отъ всѣкога.

Най-главното олицетворение на това изключително положение е законътъ за защита на държавата. Той трѣбва да се премахне, първо, понеже е въ противоречие съ конституцията, създаденъ поради изключителното положение, въ което изпадна буржоазната класа следъ войната, . . .

Д. Грънчаровъ (з. в): Нека си седи, бе. Сговорътъ ще падне.

Х. Калайджиев (раб): . . . и второ, защото дава широкъ просторъ за злоупотреби, като се таксува за конспираторъ или конспирация всѣко лице или явление въ живота на земледѣлското движение и работническата класа, които сж неприятни за нѣкои властувачи. То трѣбва да се премахне, защото не сжществува никжде въ страни, които обичатъ да минаватъ за демократически, макаръ че навсѣкжде се преживѣха остри класови борби. То сжществува само въ фашисткитѣ страни, като Италия и Испания и съседнитѣ на съветския съюзъ държави, включително и на Балканитѣ, очевидно, съ намѣрения немиролюбиви.

С. Стефановъ (д): Въ Русия сжществува ли?

Х. Калайджиев (раб): Съ това изключително положение трѣбва да се ликвидира още и чрезъ даване на пълна и безусловна амнистия, каквато изискватъ съ десетки хиляди жени и деца съ сълзи на очи, притиснати отъ гладъ и мизерия, каквато сж поискали десетки хиляди граждани, чрезъ петиции до Народно събрание и Министерски съветъ, каквато се е изисквала отъ маса свѣтъ демократиченъ и хуманитаренъ въ Европа, и въ името на която сж избрани всички тукъ въ лѣво, които фактически представляватъ болшинството на българския народъ.

На тоя въпросъ управляващитѣ отговарятъ винаги едно и сжщо: „Не му е дошло времето“, като отказва да поставятъ и законопроекта на дневенъ редъ. Сигуръ, съ това тѣ чакатъ, когато няма да има работническо и селско движение, т. е. съ други думи тѣ сж готови на жестокостъ, да оставятъ тѣзи хора да измратъ въ затворитѣ и въ чужбина. Досегашнитѣ амнистии, г-да, сж само игра на амнистия.

Г-да! Следъ свършването на една война съ неприятелска държава първата работа е размяняването на пленницитѣ. Гражданска война има въ много страни. Въ Германия, обаче, отдавна ликвидираха и възстановиха нормалното положение. Въ Австрия няма даже никакви послѣдствия отъ виенското възстание. Ето и въ Ромъния вече пушатъ всички политически арестанти отъ затворитѣ. Въ Унгария дадоха широка амнистия.

Д. Грънчаровъ (з. в): Сжщо и въ Полша.

Х. Калайджиев (раб): Да, и въ Полша. Само у насъ, въпрѣки общественото мнение, въпрѣки сълзитѣ на децата и женитѣ, въпрѣки всѣко разумно основание, управницитѣ сж непримирими и не искатъ дори да имъ се говори за туй. Въмѣсто амнистия, пълнятъ се затворитѣ чрезъ процеси, въ които по чудовищенъ начинъ истината се смѣсва съ шантажитѣ и насилията на полицията.

Буржоазната опозиция у насъ по голѣмитѣ въпроси, за сѣгащи работническото и селянското, не е далечъ отъ становището на Сговора. Тя продължава да е въ мълчаливъ единенъ фронтъ по тоя въпросъ съ него. Тя не води никаква борба въ това отношение и съ мълчанието си подкрепва политиката на Сговора по всичкитѣ тия въпроси. Тѣхната борба изпква предъ трудовитѣ маси като котерийна борба или като борба за сваляне на компрометирания предъ маситѣ Сговоръ, за да дойдатъ тѣ на власт и да продължатъ неговото дѣло. Тѣ не водятъ никаква принципиална борба, защото между тѣхъ няма принципиални различия. Буржоазната опозиция даже не се бори за пълно сваляне на Сговора отъ властъ, а за общо властувание съ него, съ което се потвърждава марксистическата истина, че днесъ няма буржоазно управление безъ участието и ржководството на финансовия

капиталъ, който пъкъ финансовъ капиталъ у насъ се представлява отъ Сговора. Борбитъ въ Сговора, които главно засѣгатъ работническото движение, не се отнасятъ, освенъ до различни фашистски методи за борба съ него.

При това положение организираното работничество намира спасението си въ сплотяването на силитъ на труда и въ упорита борба, на законна почва, противъ фашистскитъ и реакционнитъ прояви, която борба да завърши, като краенъ резултатъ, съ създаването на една власт на трудящитъ се.

Г. г. народни представители! Ще се спра съ нѣколко думи на въпроса за възстановяването на разрушенитъ области отъ земетресението. Пострадалото население бѣ съвършено незначително подпомогнато, както отъ държавата, така и отъ частната благотворителност и отъ държавитъ победителки, които отсрочиша само две репарационни вноски. Нашето предложение навремето за даване 1 милиардъ лева отъ държавата и за даване свобода на работническото, което се отличава съ своята способностъ къмъ организация и къмъ самопожертвувателностъ, да събира помощи, не само не се възприе, но второто се обяви за престъпно, и днесъ централниятъ трудовъ помощенъ комитетъ е въ затвора. Тия, които правятъ партизанщина отъ тоя въпросъ, обяха за партизанска инициативата на работническитъ организации по тоя въпросъ. А действително тѣ (Сочи болшинството) правѣха и правятъ партизанщина, защото навремето се получиша маса оплаквания въ нашата партия, че не имъ се давала помощъ само, защото членували въ тая партия. Върна се и сумата, пратена отъ рускитъ и германски работници. Работническото искаше да помогне, защото знаеше, че нещастieto сполетѣ главно хора съ неговата участъ въ живота. То не криеше своитъ дѣла отъ контрола на властѣта. Населението, доколкото бѣ подпомогнато съ вземанieto на деца и парични помощи, е изпратило до помощния комитетъ горещи благодарствени писма, и днесъ, за чудо, тоя комитетъ е въ затвора и ще бѣде съденъ. Така работническитъ организации бѣха възпрепятствувани да изпълнятъ единъ свой дългъ и едно благородно дѣло.

Сега голѣмата частъ отъ разрушенията сѣ възстановени. Затова, обаче, правителството и благотворителността иматъ много малкъ дѣлъ. Помощта за възстановяването се е изразила въ даването на 5.000 л. за оценка на повреди отъ 10—15—20 и повече хиляди лева. Сиромашта, доколкото е възстановила къщуркитъ си, направила го е срещу похарчване на последната си стотинка и срещу дългове.

При това положение проблемътъ си остава за насъ откритъ, и ние настояваме за ефикасна помощъ отъ държавата, за даване свобода въ това отношение на работническитъ организации и пускането на свобода арестувания централенъ трудовъ помощенъ комитетъ.

Пакъ въ свръзка съ заема, въ тронното слово е повторена често пѣти изказаната мисль, че България все повече се ползува съ довърнето на чуждитъ държави. На какво се дължи отпускането на заема, изтъкнахъ при разглеждането на договора за заема.

Сега ще очертая съ нѣколко характерни черти международното положение, мѣстото на България, ръководена отъ Сговора, въ него и отъ какво естество е това довърне.

Това, което е въ международенъ мащабъ, трѣбва да се констатира, е сѣщото, което констатирахъ и за нашата страна, именно възстановяване на производството, извършено сѣщо така за смѣтка на трудящитъ се маси. Отражението на тоя фактъ е голѣмото засилване на тия политически течения, които представляватъ тия маси. Изборитъ въ всички страни, които станаха напоследкъ въ Европа, сѣ доказателство за това.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Какво показва? Дето има засилено производство, нѣма комунизъмъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Не. Казвамъ, че засиленото производство става за смѣтка на маситъ, вследствие на което се създава недоволство у тѣхъ и засилване на лѣвитъ течения.

С. Мошановъ (д. сг): Каквото си написалъ, прочети си го!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Какъ може така да се засили едно политическо течение?

Х. Калайджиевъ (раб): Широкиятъ народни маси все повече се отскубватъ отъ влиянието на едрата буржоазия. Засилването на икономическитъ борби сѣщо така е фактъ. Заедно съ това въ резултатъ на стабилизациата имаме изостренитъ отношения между отдѣлнитъ държави. Въ това отношение и г. Малиновъ изказа своя песимизъмъ въ речта си тукъ по отговора на тронното слово. Той каза: „Приказкитъ за миръ и обезоръжаването не сѣ нови, но никога не е прѣчило задъ тѣхъ да се организиратъ и да ставатъ най-страшнитъ международни кръвопролития“. Азъ ще кажа: както винаги, така и сега, приказкитъ за миръ и обезоръжаване се придружаватъ съ трѣскави въоръжения, съ увеличение на бюджетитъ за това, съ тайни съюзи и пр. Това не се крие и отъ буржоазната преса, която често пѣти се пълни съ съобщения отъ този родъ. Конференцитъ за обезоръжение винаги свършватъ съ единъ резултатъ — назначаване на нова конференция. Обществото на народитъ се занимава съ всичко друго, освенъ съ това, съ което трѣбва да се занимава. Въз основа на тия противоречия между отдѣлнитъ държави ние имаме крупния фактъ, какъвто е англо-френското съглашение, който раздруса цѣлото международно политическо положение. Това съглашение е продуктъ на противоречията на Англия съ Съединенитъ Шати и Съветитъ и тия на Франция съ Италия. Сѣщото се тълкува почти единодушно въ смисль: Франция дава своята подкрепа на Англия въ борбата ѝ срещу Съединенитъ шати и Съветитъ, срещу което Англия пъкъ признава хегемонията на Франция въ Европа. Въ таквъ смисль изпѣква туй съглашение и отъ откраднатитъ и публикувани документи.

До преди това съглашение, политическото развитие ставаше подъ знака на съперничеството между Англия и Франция, като къмъ първата се прилепваше и Италия. На тая база бѣ изградена и външната политика на Сговора. Отражението на това съглашение се изрази въ спадане температурата на фашиститъ въ Италия. Тайниятъ воененъ съюзъ, изнесенъ въ „Берлинеръ-Тагеблатъ“ и публикуванъ въ „Дневникъ“ за война на Ромъния и Полша противъ Съветитъ подъ ръководството на френски генерали. Въ това отношение, може би, внася сега известна промѣна новото правителство въ Ромъния. Сегашното положение въ Ромъния, за менъ поне, е напълно идентично съ едновременното наше управление презъ времето на Земледѣлския съюзъ. И въроятността е голѣма, щото ромънскитъ патриоти, подобни на нашитъ сговористи, притиснати отъ реформитъ на тозъ правителство, да обявятъ единъ день водачитъ на селското движение за предатели и престѣпници и да ги тикнатъ въ затвора.

По-нататкъ идва: англо-френската нота до България, която продължи съ дипломатическия ловъ и борбитъ, които тя предизвика въ Сговора и дохождането на властъ въ Гърция на Венизелосъ, неговата обиколка изъ Европа и усилията да изгладятъ недоразумѣнията между балканскитъ държави, за да ги сплоти. Изходяниятъ пунктъ въ тая политика е запазване статуквото, създадено отъ мирнитъ договори, и насочване всички усилия за подготовката на войната противъ Съветитъ. Станалата промѣна е много благоприятна за противонационалистическата политика на сръбската буржоазия. Но срещу това ние имаме налице още по-голѣмото надигане на разнитъ потиснати националности въ самата нея.

Поради тоя фактъ, нашата буржоазия е предъ голѣмо изпитание. Въпросътъ, който се поставя сега, е: на кѣде? Трудниятъ отговоръ на този въпросъ е, който раздвоява редоветъ на буржоазията, раздвоява редоветъ и на самия Сговоръ. Моето дълбоко убеждение е, че днешното правителство, пъкъ и което и да е буржоазно правителство, ще бѣде принудено, волею-неволею, да плуве въ водитъ на Англия и Франция по простата причина, че не може да разчита само на подкрепата на Италия и не може да запази своитъ позиции само съ ангажменти противъ Съветитъ. И въ таквъ случай се явява голѣмата опасностъ, която може да се яви за македонското движение отъ страна на Сговора, каквато често пѣти се е случвала въ дългата история на македонскитъ борби.

За Работническата партия спасението отъ тоза положение е въ следнитъ нѣколко лозунги, които тя издига и апелира къмъ маситъ за тѣхното реализиране:

Долу рѣцетъ на империалиститъ отъ националитъ освободителни движения!

Създаване задъ македонското освободително движение масова организация, каквато то е имало винаги задъ себе си въ миналото!

Борба на народните маси против империалистическото влияние на Балканите и неговите агенти!

Борба против готвящата се война срещу Съветския съюз, която война, повече от всички други, носи национално робство!

Съюз между всички потиснати, социално и национално, на Балканите за мир, за национална свобода, за благоденствие на всички роби на труда, за Балканска федерация. (Ръкоплъскания от работниците)

Председателстващ В. Димчев: Има думата народният представител г. Тома Константинов.

Т. Константинов (нац. л): Г. г. народни представители! Вземах думата, защото смятам, че с своите скромни усилия мога да допринеса нещо за общото осветление на положението в България и на водената вътрешна и външна политика на днешното правителство. Правителството чрез тронното слово с много кратки изрази изказва своята политика, която ще води в бъдеще. При разискванията по отговора на тронното слово, по традиция се говори за миналата политика на правителството, защото не може да се скъса връзката между миналото, настоящето и бъдещето. И ако иска един народен представител да се изкаже върху политиката на правителството, той не може да не засегне миналото в свързка с това, което ще бъде. В Франция тронното слово отговаря на декларацията на кабинета. В Франция също дебатират обстойно декларацията на правителството, в която то изразява своята програмна дейност за в бъдеще. У нас по традиция, чрез тронното слово, правителството изразява своята програма, която ще следва в бъдеще. За това от трибуната критиката върху политиката на правителството има това значение, че от тук се осветляват общите принципи и положения, които са легнали в неговата политика, и че се изнасят онзи концепции, онзи схващания, които един народен представител или една парламентарна група имат за общото положение — стопанско, финансово, вътрешно и външно. В това отношение трибуната на Народното събрание, при отговора на тронното слово, има това значение, че осветлява народа, избирателя, по онзи големи въпроси, които интересуват било правителството, било другите обществени и партийни групи. В това отношение, трибуната на Народното събрание, от която се развиват дебатите по отговора на тронното слово, има политическо възпитателно значение. Затова в нашата малка страна е полезно да се говори повече при дебатите по отговора на тронното слово, защото те осветляват народа, но да се изказват мисли системни, с които можем да критикуваме достойно една политика и да очертаем една друга политика на една група или партия.

В това отношение аз съм изпълнявам дълга като народен представител и с своите скромни усилия ще направя нужните осветления.

Г. г. народни представители! По външната политика на правителството, по която се говори много, аз ще се спра с малко думи. Тук се говори по много въпроси. Аз не желая да ви отегчавам, и затова ще се спра само на същността по това, което аз мисля за външната политика.

Г. г. народни представители! Аз намирам, че от 1919 г. насам, вследствие преживяните катастрофи от двете войни, вследствие провалите идеалите на националното обединение поради това, че войните бяха неуместно обявени и лошо водени, нашият народ изгуби вратата за националното обособяване. Безспорно, след един голем неуспех, какъвто представляваше за нас края на европейската война, след едно примирие в 1918 г. унищително за България и за българския народ, не можеше да не настъпи една депресия в духа на българския народ, едно упадане в вратата на партията, която бяха отговорни за това нещастие. Тук се отбелязва фактът, че старите партии са виновни за катастрофалните последици от двете войни, които ние преживяхме. И, за да можем да излезем от това положение, ние, новите партии, трябва да внесем дълбоки корекции в нашия живот. Те са абсолютно необходими, г. г. народни представители. Ние трябва да подготвим един апарат с по-висок морал, с по-големо съзнание, с повече такт и повече ум, който да внесе необходимите корекции, за да възстановим стопански, културно и политически нашата държава. Това естествено е една много голяма задача, която не е по силата само на Сговора, не е по силата само на една партия. Тук трябва системни действия, нужни са много добре об-

мислени действия, съпроводени с едно съзнание по-твърдо и по-издигнато. Само тогава ние ще можем да коригираме онзи големи нещастия и да излѣкуваме онзи големи рани, които наследихме като последица от големите войни. Какъ може една държава, която изпита толкова много нещастия, какъ може един народ, който понесе толкова много бедствия и който даде толкова много жертви, да бъде възроден? Българският народ, не забравяйте, г-да, беше на страната на четворния съюз. Аз мога да ви дам трагични моменти, когато скромният български войник, селянинът, този, който чувства, че е син на българския народ, приравняваше своите усилия с тия на войниците от великите народи. Той имаше вѣра, но тази вѣра беше сломена поради големите нещастия, които преживяхме от балканската и от европейската войни. За да възстановим сега онова съзнание, оная вѣра, която българският народ имаше в 1912 г.; за да можем да възстановим стопанския, икономическия, финансовия и политическия живот на българската държава, както беше в 1912 г., аз смятам, че трябва много усилия, трябва много енергия, трябва много самопожертвования, трябва много съзнание, трябва много голем морал. Затова, когато аз критикувам партията, аз изхождам от това общо положение, за да бъда обективен. Аз не желая да правя партизанство по въпросите от външната политика, защото, така аз мисля, че не може да се решават компетентно тия въпроси. От друга страна аз смятам, че който и да бил министър на външните работи или водител на партия също така не могат компетентно да разрешават тия въпроси. Това, което е характерно за нас, то е, че у нас няма система в нашите партии, в нашите водачи, в нашата интелигенция, чрез която система да се извършват необходимите корекции и да се постигне възстановяването на нашия народ. България се развива самородно. Коя обществена сила в България, коя партия в България, кое правителство, ще кажа аз, в България, създаде система и метод, за да коригира нещастията и неправдите, които ни сполетяха? Аз казвам, че такива няма. Всичко се развива самородно. Може да има някаква интимна мисъл в този или онзи държавник, в този или онзи министър-председател или министър на външните работи да коригира, но ние не виждаме, че има обществена сила, която да се подготвя с такт, с система, с метод, с морал, да направи нужните корекции и да реализира възстановяването на България. В това отношение ние отиваме към упадък. А време е, г. г. народни представители, да съзнаем, че ние трябва да вървим към възход. Ние преживяхме много нещо, ние направихме и много нещо за 50 години. Ние се възстановихме като млад народ, който има в себе си енергия и много затаени сили в своята природа, в своята душа, които сами коригират нещата, поправят и откриват неговия път на развитие. Българският народ е енергичен. И аз ще ви приведа един пример от балканската война. Когато един руски лѣкар ѣлѣкувал един български войник и трѣбвало да му отреже раната с нож, през времето, когато още му рѣжел раната, войникът казал: раната заздравява и действително заздравява. Такъв народ енергичен, такъв народ здрав, има заложби за велико бъдеще. Но къде е моралът, къде е системата, чрез която ние трябва да извършим необходимите корекции, да поправим пътя на неговото развитие? Нѣмаме ги. Ето защо, аз казвам, че е време да се замислим затова. Аз смятам, че по външната политика всички партии трябва да се обединят, ако искаме да успѣем. И време е вече, онзи спорове от миналото между партията, които ги раздѣляха на много лагери, да се съзнаят и разберат, особено да се разбере от Българския земеделски съюз, че е време да изчезнат, защото българският народ е отдѣлно цѣло от Обществото на народите. Той е един народ, който има свои особени задачи, които са независими от задачите на другите народи. Така принципиално погледнато, ние ще хванем лесно българската външна политика, която трябва да ни обединява.

И. Недѣлков (з): Не забравяйте, че Българския земеделски съюз вкара България в Обществото на народите.

Т. Константинов (нац. л): Аз не отказвам това. И ако отправям апел към Българския земеделски съюз, то е, защото аз ценя неговото влияние в сѣдката на българския селски народ. А ние сме селски народ, 75% от населението на България е селско. Ако ние искаме да бъдем народ културен, трудолюбив, напредничав и издиг-

натъ, ние трѣбва да издигнемъ селото, защото тамъ е грамадната частъ отъ българския народъ. Нашиятъ усилие трѣбва да бѣдатъ насочени тамъ, защото селото дава и войника, и работника, и то създава онѣзи блага, безъ които не може да има никакъвъ животъ.

Г. г. народни представители! Азъ мисля, че външната политика на правителството е политика на пасивностъ, политика на безвѣрие и на резигнация. Тая политика не е много отраднo явление въ нашия общественъ животъ. Ако азъ ви кажахъ, че българскиятъ народъ има една много силна и естествена физическа енергия, която избликва и която всичко може да корегира, време е вече да се създава една система на умъ, на единъ високъ моралъ и съзнание съ помощта на тая енергия да можемъ по-скоро да възстановимъ онова положение, което българскиятъ народъ имаше преди войнитѣ.

Нѣма да ви отбелязвамъ много примѣри, но ще ви посоча само примѣра на Унгария. Какво прави Унгария? Цѣлятъ унгарски народъ сега се бунтува срещу Трианонския договоръ. Цѣла Унгария, отъ социалистичитѣ до националистичитѣ, е пламнала и прави общи митинги срещу Трианонския договоръ. Министерътъ на външнитѣ работи графъ Бетленъ се изказа явно противъ мирния договоръ. Той каза: докато клаузитѣ въ мирния договоръ, които stipулиратъ задълженията на победителитѣ, и не се изпълняватъ отъ тѣхъ, дотогава и ние не трѣбва да изпълняваме тия договори, целта на които е да упражнятъ насилие надъ победенитѣ. Азъ, нѣма да кажа, че ние сме въ сѣщото положение, въ което се намира Унгария. Азъ нѣма да препорѣчамъ на нашия министъръ на външнитѣ работи да прави сѣщото, което прави унгарскиятъ министъръ. Но азъ казвамъ това, което чувствавамъ и което виждамъ: пасивна, безволна, малодушна е нашата външна политика. Тя трѣбва да се корегира. Въ това отношение много типична бѣ министерската криза. Министерската криза бѣше предизвикана по външни причини и по външни давления бѣ ликвидирана. Не бѣ оставката на министра на желѣзницитѣ, която докара оставката на цѣлия кабинетъ. Колизия въ разбиранията на външната политика докара общата оставка на кабинета на г. Ляпчевъ. Азъ виждамъ, че има корекции и тѣ сѣ полезни. Г. Малиновъ каза, че има направени отстъпки отъ една на другата страна, но за коя смѣтка сѣ тия отстъпки? Азъ смѣтамъ, че корекциитѣ въ това отношение трѣбва да бѣдатъ за смѣтка на правилната ориентировка на външната ни политика, за да се защити нашата национална честъ, за да се даде вѣра въ нашето бѣдеще, за да ценимъ нашето национално обособяване, за да защитимъ правата на малцинствата. И първиятъ белегъ, който показва, че има нова ориентировка въ нашата външна политика, е опитътъ да се сблизимъ съ гърцитѣ. Ще отбележа единъ фактъ много интересенъ. Въ конференцията на Съюза на сдруженията за миръ чрезъ Обществото на народитѣ, състояла се въ Прага въ последно време, въ комисията по малцинствата, когато се говори за Македония и специално за Югославия, делегатитѣ на Ромѣния, Турция и Гърция изнесоха — това бѣха извѣщенията на проф. Кировъ, председател на нашата делегация — че въ югославянска македония има български малцинства. Това е единъ грамаденъ успѣхъ, защото тия делегати въ комисията по малцинствата, макаръ частни лица, не може да не сѣ получили инструкции отъ своитѣ правителства; тѣ изразяватъ общественото мнение и мнението на официалната властъ. Това е единъ успѣхъ и г. проф. Кировъ казва, че въ новата конференция, която ще се състои въ Брюкселъ, ние ще успѣемъ да накараме сръбския представителъ да признае, че въ югославянска Македония има български малцинства. Като се върви така съ упоритостъ, съ вѣра и съ настойчивостъ, азъ вѣрвамъ, че ще успѣемъ да откриемъ единъ благоприятенъ моментъ, когато ще можемъ да поставимъ въпроса за малцинствата. Но трѣбва да се върви съ упоритостъ, съ вѣра въ нашето национално обособяване, съ настойчивостъ, а не съ резигнация, не съ страхъ, колебание и безвѣрие.

Г. г. народни представители! Не сѣ методитѣ и разнитѣ мнения, които ще накаратъ да се разберемъ или различаваме по много въпроси. Животътъ е по-силенъ отъ всичко; животътъ, който създава събития сътресающа, често пѣти очевидни, е, който ни кара да се корегираме по много въпроси. Грѣшкитѣ на миналото трѣбва да ни поучатъ. Азъ смѣтамъ, че въ двѣтъ катастрофи, които преживѣхме, има много примѣри на лошо ръководство въ политиката и грѣмьята. Този, който желае да направи корекция въ това отношение, този, който желае да търси поука въ миналото, нека търси грѣшкитѣ въ двѣтъ голѣми катастрофи. Ние

имаме славни, великолепно моменти на народно съществуване, на народни сили, на умъ. Но ние имаме моменти на падение и позоръ. Ние трѣбва да почерпимъ поука отъ добритѣ страни на тия наши преживявания, а лошитѣ, позорнитѣ да ги отстранимъ съ моралнитѣ сили, които трѣбва да притежаваме. Ако имаме куражъ, ние трѣбва да признаемъ нашето падение въ миналото; ако ние имаме куражъ, трѣбва да направимъ корекция за доброто на тая страна. Ако нѣмаме този куражъ, ние ще се провалимъ като народъ и като държава.

Азъ смѣя да ви кажа, че днешното правителство досега е водило пасивна външна политика, която много пѣти е критикувана и отъ която то трѣбва да излѣзе.

Г. г. народни представители! Една необходимостъ бѣше за днешното правителство да сключи заемитѣ, чрезъ които да набави енергия, да набави срѣдства за възстановяване на нашата страна. Азъ не съмъ партизанинъ на заемитѣ. Азъ зная, че това сѣ временни инжекции, временни подобрения, които, ако не бѣдатъ правилно използвани, ако увеличатъ тежеститѣ за плащащията на българския народъ, нѣма да принесатъ добро на тази страна. Но азъ признавамъ единъ фактъ, че довѣрието на Обществото на народитѣ къмъ България расте и повече расте. Това се дължи на лоялната политика, която води нашиятъ народъ по отношение мирнитѣ договори. Но това трѣбва да има предѣлъ, защото не сѣ хората, които ще ни помогнатъ. Вашитѣ усилия, усилията на правителството, вѣрата на българския народъ, опрѣнъ на своитѣ сили, ще ни помогнатъ. Ние сами трѣбва да си помогнемъ. Въ историята има много примѣри, отъ които виждаме, че народитѣ сами си помагатъ. И въ това отношение, като организираме и върваме на собствениѣ си сили, ние трѣбва да вървимъ къмъ прогресъ.

Азъ ще ви отбележа единъ фактъ, че заемитѣ подпомагатъ временно. Но нека не се забравя, че само следъ три, четири години България ще плаща годишно много по-големи репарации, ще плаща лихви на стари заеми и на заемитѣ, които сега се сключиха, ще плаща амортизации. На 1 октомврий 1933 г. България ще плаща 21.697.668 л., на 1 априлъ 1934 г. — България ще плаща други 21.697.668 л. Това значи, че за една година България ще плати само за репарации 43 милиона и нѣщо лева, безспорно, златни, които сѣ повече отъ единъ милиардъ сегашни левове. Като смѣтнемъ лихвитѣ, амортизациитѣ и другитѣ плащания на старитѣ и на новитѣ заеми, България ще трѣбва да плаща повече отъ 100 милиона златни лева, значи половината отъ сегашния бюджетъ. Ако ние не увеличимъ националното богатство, ако ние не докараме бюджета на 15 или 20 милиарда лева, ако ние не можемъ да отложимъ репарациитѣ, българската държава ще бѣде предъ фалитъ.

Ето каква перспектива се открива за насъ следъ 4—5 години и ни кара да се замислимъ занаяпредъ, да се организираме отсега оше за този моментъ, да подготвимъ морала и силитѣ на българския народъ за този моментъ, когато ние или трѣбва да банкрутираме като държава, като народъ, или трѣбва да се освободимъ отъ тѣзи репарационни плащания. За разрешението на тази задача трѣбва да работятъ и правителството, и Парламентътъ, и партиитѣ. Азъ питамъ: дали г. министърътъ на външнитѣ работи мисли за този тежъкъ моментъ или ще остави на други партии да се справятъ съ него? Ако е така, то е равносилно на престѣпление. Азъ не желая да обвинявамъ, но чертая перспективата на бѣдещето, която ще бѣде много черна и която ние ще трѣбва да се подготвимъ да посрещнемъ съ по-голяма подготовка на морални и материални сили, за да разрешимъ проблемата положително въ полза на България. Мене ме смущава това обстоятелство, че никой не може да ни каже какъ ние ще отложимъ репарациитѣ, какъ ние ще се отървемъ отъ тѣзи тежки плащания. Трѣбва да се знае, г. г. народни представители, че, ако ние бѣхме нещастни въ двѣтъ войни, то се дължи на грѣшки на нашата външна политика — нѣмахме приятели на Балканския полуостровъ. Не сѣ великитѣ сили, които ще подпомогнатъ българския народъ, които ще го улеснятъ да се освободи отъ тѣзи тежки плащания, а това сѣ съседитѣ. Ние предизвикахме противъ себе си всички съседни държави, и въ първата, и въ втората войни — ние опълчихме противъ себе си сърби, и гърци, и ромѣни, и турци. Тая политика на изолация на българската държава на Балканския полуостровъ е носила лоши послѣдствия. Отъ нея ние трѣбва да се освободимъ. Ние трѣбва да почерпимъ поука отъ миналото. Трѣбва да по-

търсимъ приятели на Балканския полуостровъ. Нашиятъ приятели на Балканския полуостровъ по чувство, по симпатии, могат да бъдат полезни въ тая борба за възстановяване на българската държава и на българския народъ. Това трѣбва да го направимъ. Нашиятъ грѣшки въ миналото бѣха въ тая посока: ние не правѣхме политика съ балканските държави, а къмъ тѣхъ бѣхме надменни, бѣхме брутални, ако мога да кажа, и затова се опълчиха противъ насъ. Обрѣчатъ срещу България бѣше голѣмъ, бѣше желѣзенъ, бѣше твърдъ; ние го почувствувахме следъ първата война въ Букурещъ и следъ европейската война въ Ньойи. Това сж поуки отъ миналото, което преживѣхме.

Но, г-да, трѣбва да се замислимъ какъ да излѣземъ отъ днешното положение. Не трѣбва само да казваме: ние сме Земледѣлски съюзъ, ние сме силна партия, имаме гласоветъ на избирателитѣ. Добре, имашъ ги, ще те избиратъ и ще дойдешъ на власт. Но какво ще правишъ, като дойдешъ на власт? Можешъ да имашъ гласоветъ на цѣлия родъ — ако не си организиранъ за борба, ако не можешъ да помогнешъ на държавата, ти пакъ ще се провалишъ, пакъ ще паднешъ, защото българската държава не може да плаща 100 милиона лева златни на годината. По никой начинъ. Понеже плащанията върху нашитѣ заеми, споредъ сключеното съглашение, отъ година на година ще се увеличаватъ, то подиръ 7—8 години нашитѣ годишни плащания въ странство ще достигнатъ, заедно съ репарациитѣ, 2 и половина милиарда лева. Ами другитѣ разходи на държавата? Ето защо, казахъ азъ, ние трѣбва да се организираме. Азъ критикувамъ тукъ политиката на правителството — въ това отношение се прави малко. Очаква се събитията да се развиватъ, безъ да предвиждаме, безъ да ги коригираме, безъ да ги направляваме съ нашитѣ предвиждания и разбирания. Ако оставимъ събитията сами да се развиватъ, ние ще се изправимъ предъ катастрофа, предъ разгромъ. Това трѣбва да се избѣгне.

Г. г. народни представители! Сжщо така не е радостно и вътрешното положение на България.

Когато се говори за политика, когато се прави сравнение, тамъ въпросътъ е много труденъ, ако искате да бъдете обективни, ако не желаете да правите демагогия. Ако ние имаме две България, еднакви и имаме две правителства различни, и ако едното правителство управляваше въ една България по свои методи, а другото правителство управляваше въ другата България по други методи, и видимъ разликата въ управлението, въ резултатитѣ отъ това управление, тогава ще кажемъ, това правителство грѣши, онова правителство е по-право, защото имате личния примѣръ, експеримента, конкретния случай, който ще ви покаже резултатитѣ. Но въ политиката, г-да, нискоя философия не може да каже съ положителност, коя система е най-правата. Но ние можемъ, при малки предвиждания, да кажемъ: тази политика грѣши, защото нѣма резултати; или, най-малкото, ако сме обективни, то ние трѣбва да я критикуваме. Ако тя нѣма резултатъ, трѣбва да отстъпимъ мѣстото си на друга, която ще търси резултатъ; ако последната не получи резултатъ, ще дойде друга сила, която по реда си ще си мине; ще дойде трета, четвърта, пета, шеста сила, които по реда си ще идватъ, за да вършатъ дѣлото на държавата и на народа. Въ това отношение критиката има полза: ще провали една власт, която не носи никакви резултати, и ще тури на нейно мѣсто друга власт, която съ по-прѣсни сили и енергия ще може да намѣри правилния път и да получи резултатитѣ, които желае. Политиката не е наука, а изкуство. Барту, министъръ на Франция, казва: „La politique c'est une bataille dont on ne peut pas recueillir les benefices sans y courir les risques“. Това го казва опитниятъ политикъ на Франция, Барту. Значи въ политиката, освенъ че има печалби, има и рискове. Нека това се знае: никога не се получаватъ печалби безъ рискове. А въ това отношение външната политика на България не прави рискове, а щомъ не прави рискове, нѣма да има и печалби.

Г. г. народни представители! Азъ минавамъ върху вътрешната политика на България, и г. министъръ-председателъ ще чуе моитѣ официални сведения, официални данни, отъ които той ще види, че действително вътрешното положение на България не е розово, не е много добре, а е много зле.

Азъ имамъ удоволствието да получа отъ чиновницитѣ при Дирекцията на полицията, които имамъ тая грижа, официални сведения за престѣпленията презъ 1926, 1927 и 1928 години. Отъ тая статистика вие имате една, много ясно картина за онова, което става въ България. Тая ста-

стистика дава една много ясна представа, дали ние въ България отиваме къмъ омиротворение, дали отиваме къмъ успокоение, къмъ сигурност лична, на права, на свободи, на имотъ, или отиваме къмъ заплашване на имота, заплашване правата на личността и на нейнитѣ свободи. Азъ казвамъ: ние отиваме къмъ безпокойства, ние отиваме къмъ размирици, а не къмъ омиротворение, къмъ спокойствие. Цифритѣ говорятъ това. Азъ ще ви прочета цифри, отъ които вие ще видите ясно, че действително моята мисль е права.

Г. г. народни представители! Презъ 1926 г. разбойнически емигрантски банди — емигрантски банди дирекцията нарича тѣзи, които се организиратъ на чужда територия и минаватъ въ България презъ границата — емигрантски банди, казвамъ, е имало на брой 32. Общи банди — тѣзи, които се организиратъ на българска почва, тѣ могат да бъдатъ и политически и отъ другъ характеръ — 81, значи, общо банди въ България презъ 1926 г. е имало 113. Емигрантскитѣ банди сж извършили 47 емигрантски нападения или престѣпления, а общитѣ банди — 132 престѣпления върху групи, върху отдѣлни хора, или върху имоти. Значи, презъ 1926 г. въ България е имало 113 емигрантски банди и отъ общъ характеръ съ 179 нападения. Общо тѣзи банди сж причинили загуби за 1.414.183 л.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Дали ще свършите скоро, г. Константиновъ?

Г. Константиновъ (нац. л): Нѣма да говоря много.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Предлагамъ да се продължи заседанието, докато свърши речъта си г. Константиновъ.

Г. Константиновъ (нац. л): Съжалявамъ, че това, което азъ приказвамъ, го слушатъ много малко хора.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: То се пише! (Смѣхъ)

Г. Константиновъ (нац. л): То се пише, но вие винаги така ме насиляте — и по-рано бѣше така, и сега е така.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ти си добъръ човѣкъ!

Г. Константиновъ (нац. л): Знаете, че съмъ добъръ, но съмъ и лошъ — когато хапя, охапвамъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А, да нѣма хапане!

Г. Константиновъ (нац. л): Въ 1927 г., четири години следъ 9 юний, когато вече г. Ляпчевъ е министъръ на вътрешнитѣ работи, имаме 41 емигрантски банди вмѣсто 32, колкото сж били презъ 1926 г.; имаме и 150 банди отъ общъ характеръ, вмѣсто 84. Значи имаме увеличение 70% на бандитѣ отъ общъ и емигрантски характеръ. Значи вмѣсто слабата рѣка на г. Ляпчева, вмѣсто демократическата рѣка на г. Ляпчева да насажда парламентаризмъ вътре въ Парламента и спокойствие вънъ, вънъ безпокойството за живота, свободата, правата и имота на личността се увеличава, все повече и повече се създаватъ ядра за нови смутове и за нови размирици.

С. Савовъ (д. ср): Г. Константиновъ! Поясни се, защото въ България и музикитѣ наричатъ банди.

Нѣкой отъ лѣвицата: Квесторътъ да не пререкава.

Г. Константиновъ (нац. л): Разбойнически банди.

С. Савовъ (д. ср): А, поясни се, защото хората ще разбератъ, че за музикантски банди се касае!

Г. Константиновъ (нац. л): Г-да! Имамъ данни и за нанесенитѣ щети въ левове на частни лица и групи — 6.100.088 л., значи 5 пѣти повече щети сж нанесени, откъдето презъ 1926 г.

Презъ първитѣ 10 месеци на 1928 г. имаме разбойнически банди отъ емигрантски произходъ 46 вмѣсто 41, колкото сж били презъ 1927 г.

К. Маноловъ (зап): Отъ къде нахлуватъ тая банди?

Т. Константиновъ (нац. л): Отъ Гърция и най-вече отъ Сърбия. Азъ имамъ даннитъ и по окръжи. Азъ ви казахъ и по-рано, че емигрантски разбойнически банди сѣ тѣзи банди, които се организиратъ на чужда територия и после минаватъ въ България. Ако ви дамъ данни по окръжи, ще видите, че най-много разбойнически емигрантски банди идатъ отъ къмъ Сърбия, отъ къмъ Югославия, която държи границитъ си затворени за нашитъ честни и почтени граждани, а отваря границитъ си за разбойническитъ банди, които идватъ въ България. Емигрантскитъ банди, които идатъ отъ Гърция, намаляватъ, но тия, които минаватъ сръбската граница, се увеличаватъ. Напр., въ Видинския и Врачанския окръжи, които граничатъ съ Сърбия, има голѣмо нарастване на разбойническитъ емигрантски банди.

Казахъ по-рано, че за 10 месеца отъ 1928 г. имаме 46 разбойнически емигрантски банди и 116 разбойнически банди отъ общъ характеръ — ставатъ 162. Имамъ нападения, извършени отъ емигрантски разбойнически банди, 51 и 146 нападения, извършени отъ обикновенитъ разбойнически банди. Ако вземемъ предъ видъ, че тия данни сѣ за 10 месеца и пресметнемъ пропорционално какви ще бждатъ даннитъ за 12 месеца — като се има предъ видъ и това, че тази година времето е още добро — азъ допускамъ, че за 1928 г. ще стигнатъ цифритъ за 1927 г. и даже ще има увеличение. Това, което е положително, г. г. народни представители, то е, че емигрантскитъ разбойнически банди се увеличаватъ. И ако презъ цѣлата 1926 г. имаме 32 емигрантски разбойнически банди, ако презъ цѣлата 1927 г. имаме 41 такива банди, а само за 10 месеца отъ 1928 г. имаме 46 емигрантски разбойнически банди, това значи, че безпокойството за България иде повече отъ емигрантскитъ разбойнически банди, които се организиратъ на чужда територия. И когато тукъ се приказва за разбирателство съ нашитъ съсѣди, особено съ Югославия, нека не забравяме, че най-много банди се организиратъ на нейна територия. Това сѣ обективни цифри, които показватъ истината и я подчертаватъ неоспоримо. Г. министърътъ на вътрешнитъ работи трѣбва да знае този фактъ, че нѣма добра система или обща политика, която да омиротвори България. И азъ намирамъ, че това явление е застрашаваше нашето спокойствие, защото никога въ България не е имало толкова разбойнически банди, колкото има сега. Въ времето на Стамболова, когато се появѣше нѣкоя банда, вземаха се мѣрки и тя веднага биваше унищожена. Днесъ разбойническитъ банди сѣ навсѣкѣде, даже може да има и въ Народното сѣбрание. И въ София ги има, има много случаи на ограбвания на хора въ София.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Моля, корегирате се за Парламента.

Т. Константиновъ (нац. л): Корегирамъ се.

К. Маноловъ (зан): Знае ли се отъ какви лица сѣ съставени бандитъ, отъ каква народностъ сѣ?

Т. Константиновъ (нац. л): Нѣма такива сведения. Прѣже сѣ емигрантски банди, тѣ сѣ повече българи; други народности нѣма.

Х. Стагевъ (нац. л): Сърбинъ не смѣе да влѣзе въ България.

Т. Константиновъ (нац. л): Знае, че нѣма да намѣри условия, защото ще провокира населението.

Нека се загрижимъ, въ това отношение, особено правителството трѣбва да се загрижи, че ние постоянно отиваме къмъ тревоги, къмъ безпокойствие, къмъ увеличения на злото, а не къмъ неговото намаление. И онѣзи партии, които действително желаятъ да се внесе спокойствие въ България, да се омиротвори страната, трѣбва да се замислятъ: Монетата се стабилизира, има златна монета — отлично положение, България е спокойна, че нѣма да има вече нестабилна монета. Обаче отъ друга страна нѣма свободно движение, нѣма политическа сигурностъ въ страната, нѣмашъ свобода, нѣмашъ сигурностъ за своя имотъ, за своитъ права човѣшки. Това противоречие, отъ една страна стабилизацията на монетата, отъ друга страна постоянното смущаване на вътрешния редъ, трѣбва да се избѣгне, ако искаме да вървимъ къмъ общо омирогворение.

Азъ намирамъ, г. г. народни представители, че тази грѣшка се дължи на Демократическия сговоръ. Той не е

една единна организация. Тази организация, която той получи следъ 9 юний, не е организация, създадена чрезъ еволюция и развитие въ опозиция. Тамъ се събраха отдѣлни елементи. . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ами вие пакъ се разпрѣснахте.

Т. Константиновъ (нац. л): Ние имаме време да се обединимъ и ще се обединимъ въ опозиция, а не на власт. Знайте, че онази партия, която нѣма политическа сила въ себе си да защитава властѣта и онѣзи права, които защитава властѣта, която не може да защити програмата си, тази партия въ днешно време е слаба партия. И въ бж-деще само она партия може да тикне положението къмъ напредѣкъ, къмъ омиротворение и успокоение, която крие въ себе си кадри съ високо морално съзнание, съ едно себеотрицание и самопожертвование. Ако нѣма такива кадри и новата властъ, която ще дойде, ще влоши още повече положението, ще докара по-голѣмъ хаосъ и ще предизвика пълно разложение на България. Този хаосъ политически смущава българския народъ, българскитъ граждани. Г. Ляпчевъ може би е спокоенъ, но азъ съмъ неспокоенъ, защото ние сме млади, имаме да живѣемъ още години подъ това политическо небе и искаме да работимъ. И въ това отношение трѣбва да се организиратъ партиитъ. Тѣзи статистически данни, които ви приведохъ, говорятъ много зле за вътрешното положение на България. Ако четете историята на разбойничеството въ България, вие нѣма да намѣрите моментъ по-трогателенъ, по-печаленъ отъ този, който преживяваме сега. Тѣзи цифри, които ви цитирахъ, сѣ неоспорими и говорятъ зле за вътрешната политика на правителството.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че грѣшката на днешното правителство е и другаде. То води борба чрезъ насилие надъ крайнитъ елементи, то не води идейна борба, за да ги завладява и споява въ името на своята програма. И макаръ да даватъ видъ на демокрация, вашето насилие се упражнява подъ разни маски и разни форми. Ако действително желаемъ да успокоимъ страната, да внесемъ омиротворение въ България, това ще го постигнемъ, когато убедимъ народа като властъ и партия, че ще служимъ нему, когато възстановимъ неговата вѣра, която той изгуби поради нещастията, които преживѣ, когато възкресимъ онова съзнание, което е необходимо, за да тргнемъ съ общи усилия къмъ възстановяването на България въ всѣко отношение. Ако не успѣемъ да убедимъ народа, че ние служимъ нему, а не на разни партийни или лични интереси, ако не го обединимъ въ името на общи интереси на държавата, той ще загуби и своята честъ и своето спокойствие и нѣма да спечелимъ този народъ. И въ това отношение азъ дължа да отбележа, че Земледѣлскиятъ сѣюзъ, който държи селскитъ маси, които чрезъ своя трудъ възстановяватъ нашитъ богатства, които загубихме презъ войната, който чрезъ своето влияние държи ония маси, които даватъ грамадни материали отъ граждани, отъ войници, отъ учени и отъ интелигентни, тази маса трѣбва да знае, че държавната идея стои надъ всичко, че тя не е идея на отдѣлни партии или личности, а на народа.

И. Недѣлковъ (з): Земледѣлскиятъ сѣюзъ служи на България. Той никога не е преставалъ да мисли за България. Вие много се нахвърляте върху Земледѣлския сѣюзъ както по външната, така и по вътрешната политика. Може нѣкоя хора вънъ отъ Земледѣлския сѣюзъ да мислятъ другояче. Но представителитъ на Земледѣлския сѣюзъ мислятъ за успѣха на страната.

Т. Константиновъ (нац. л): Въ Пловдивската околия, където е говорилъ г. Гичевъ, когато го нѣма сега тукъ. . .

Н. Стамболиевъ (з. в): Земледѣлскиятъ сѣюзъ не мисли за България по-малко отъ васъ.

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ не казвамъ, че не мисли. Г. Харизановъ ви каза, че селското движение е болшеви-зирано.

И. Недѣлковъ (з): Той има право да го каже така, защото е отъ Сговора.

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ уважавамъ неговата мисль и преценка за селското движение у насъ.

И. Недѣлковъ (з): Вие признавате, че селянинътъ е изнесълъ всичко въ тази страна, а пъкъ въ Земледѣлския съюзъ сж селяни, тѣ не могатъ да бждатъ въ него други. Каквито бѣха на фронта, такива ще бждатъ и въ мирния животъ.

Т. Константиновъ (нац. л): Въ Пловдивско, кждето е говорилъ г. Гичевъ, единъ земеделецъ отъ „Врабча“ му е казалъ: „Ти си сръбски агентъ и шпионинъ“.

Н. Стамболиевъ (з. в): И Вие го навивате това на прѣста си и правите отъ него капиталъ, че Земледѣлскиятъ съюзъ е болшевиизиранъ.

Т. Константиновъ (нац. л): Не ме разбирате. Азъ апелирамъ за единство въ народа.

Н. Стамболиевъ (з. в): Тия маси, които сж свързани съ всичко онова, което признахте, че се взема отъ селянина, тѣ мислятъ за България.

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ съмъ длъженъ да направя тази печална констатация, че, ако ние не вземемъ поука отъ миналото, не го схванемъ добре, ако грѣшките на минали действия не ги корегираме въ бъдеще, ние не сме научили нищо ново и пакъ ще дойдемъ до сжщото положение. Азъ казахъ и на много работници въ Пловдивъ: ако не скжсате съ Москва, ако чакате Коларовъ...

Н. Стамболиевъ (з. в): (Възражава нѣщо)

Т. Константиновъ (нац. л): Оставете миналото, то вече е история, а политиката е живо дѣло, тя е действие съ поставени цели. Политиката е методъ на действие. Ако този методъ на действие е чистъ, обективенъ, конкретенъ и държи смѣтка за поуките отъ миналото, за ония принципи, които трѣбва да се схванатъ, които водятъ къмъ прогресъ, и ако не се държи смѣтка за условията, при които се върши това действие, то нѣма да има резултати. Пакъ ще имаме главолумни резултати, пакъ ще имаме и гражданска война, и кръвь, и всичко. Недейте влага въ въпроситѣ страсти; азъ не влагамъ въ тия въпроси страсти, а обективно и съ разумъ ви говоря и спокойно искамъ да ме изслушате, безъ да мислите, че искамъ да обидя Земледѣлския съюзъ. Напротивъ, ако има човѣкъ, който желае да го корегира, най-много тсва съмъ азъ. Земледѣлското движение за мене е симпатично, азъ съмъ работилъ много между селското население, азъ съмъ ходилъ на война и знамъ колко е добъръ българскиятъ селянинъ и какви залози има въ себе си, защото е мждъръ и е трудолюбивъ, а може да бжде и модеренъ, той обича земята, защото тя му дава хлѣба. Отъ дълги години той е работилъ тая земя и затова е привързанъ къмъ нея. Такова чувство въ земеделеца у другитѣ народи рѣдко има. Използувайки този капиталъ на българския селянинъ, ние можемъ да получимъ грамадна култура. Азъ ви правя корекция и вие трѣбва да ме слушате.

Г. г. народни представители! За подобрието на земледѣлието въ България, отъ г. министра на земледѣлието се прави нѣщо. Г. министрътъ на земледѣлието се мжи да въведе въ нашето земледѣлие технически подобрения. Азъ смѣтамъ, че за да можемъ да накараме българския селянинъ да се приобщи къмъ техническиѣ нововъведения, трѣбва да се направятъ и социални подобрения. И въ това отношение трѣбва да помогнемъ нашитѣ селски кооперации, понеже българскиятъ селянинъ е дребенъ собственикъ, той е индивидуалистъ и не разбира отъ колективни усилия. Това е неговата психология. Той е даже анархистъ. Чрезъ подпомагане на селската кооперация ние ще получимъ двойни резултати — и психологическо-социално и техническо-професионално. Най-вече трѣбва да подпомогнемъ селската кооперация, а не кооперации като „Вжча“, която г. Лялчевъ подпомага съ държавни срѣдства, и която не е кооперация, защото държавата е внесла въ нея милиони. Каква е тая кооперация, въ която държавата внася милиони? Това не е кооперация, това е само по форма кооперация. Кооперацията е съюзяване на дребни собственици на почвата на взаимопомощта, подпомагане съ кредитъ за доставка на оръдия, намиране на капиталъ и постигане известни цели съ общи усилия. Това е кооперацията. Чрезъ кооперацията ние ще получимъ сплотяване на селското население и ще развиемъ онова чувство у него, което му липсва. Тогава ще имаме здрави физически и морално издигнати селяни и ще мо-

жемъ да кажемъ, че имаме истински граждани въ селото. Та, казвамъ, въ нашето земледѣлие сж необходими не само технически подобрения, но и социални, защото само така можемъ да получимъ увеличение на земледѣлското производство въ България, увеличение на народното благоденствие, а сжщевременно и социалното, и моралното повдигане на нашия селянинъ. Азъ чета една книжка за кооперациитѣ въ Дания. Тамъ безспорно правятъ чудеса. Кооперацията въ Дания бжде една истинска необходимостъ за спасяване на данското население. Когато въ 1870 г. Америка почна да внася голѣми количества жито въ Европа и почна да конкурира Дания, спасението ѝ бжде въ бързото сплотяване на малкитѣ, на дребнитѣ селски собственици въ кооперации. Това бжде една желѣзна необходимостъ за Дания. България трѣбва постепенно, чрезъ създаване и подпомагане на селски кооперации, да повдигне земледѣлското производство. Въ това отношение политиката на днешното правителство, което прави само технически подобрения, а не социални и отъ друго естество, е непълна.

С. Савовъ (д. сг): Нали подпомага кооперациитѣ.

Х. Статевъ (о. л): Искане да каже, че то инцидентно ги подпомага.

Т. Константиновъ (нац. л): Трѣбва да вървимъ системно, ако желаемъ да постигнемъ резултати.

Г. г. народни представители! Да видимъ сега дали България върви къмъ подобрието въ своето стопанско положение. Азъ имамъ една кратка статистика за вноса и износа презъ първото полугодие на 1928 г. България е внесла презъ това време предмети на обща стойностъ за 3.412.039.000 л., а е изнесла за 2.693.053.000 л.; значи вносътъ е повече отъ износа съ 718.986.000 л. Вносътъ презъ първото полугодие на 1928 г. е по-голѣмъ отколкото е билъ този за сжщия периодъ презъ 1927 г. Това говори, че въ България нѣмаме просперитетъ, нѣмаме благоденствие. И като имате предъ видъ, че сега у насъ има нахлуване на чужди капиталъ отъ заема, който очакваме тази година, като имате предъ видъ, че България сега чрезъ заеми се подкрепя и инжектира своето ранено тѣло, може да си представите какво ще бжде положението ѝ подиръ 5—6 години, когато тя ще трѣбва да плаща до 100 милиона златни франка дългове за репарации и за заеми. Безспорно, положението на България ще бжде тежко. Отъ тая статистика ние виждаме, че не живѣемъ въ просперитетъ, че нѣмаме прогресъ, че имаме една стагнация, единъ застои, че отиваме по наклонъ къмъ упадѣкъ.

Нека тия факти служатъ на Народното събрание, на правителството и на опозиционнитѣ партии, да разбератъ, че въ бъдеще положението ще стане още по-тежко. Сговорътъ има щастieto да управлява въ единъ периодъ на ликвидация. Той взема лесно властта чрезъ 9 юний, отъ който иска да направи една система, той взема властта въ България чрезъ превратъ и има това щастие да насажда парламентаризма. Ония, обаче, които ще дойдатъ следъ Сговора, наследяватъ едно тежко наследство въ всѣко отношение, и финансово, и стопанско, и вътрешно. На бждещитѣ партии, които ще поематъ властта, по-фатално, по-настойчиво се поставятъ въпроситѣ отъ външенъ и вътрешенъ характеръ. И това е грѣшката и пасивътъ на днешното правителство, защото и Сговорътъ, като всички български партии, преживява една вътрешна криза. Сговорътъ нѣма 24 часа вътрешно спокойствие, и понеже нѣма спокойствие, харчи повече своята енергия за потушаване на вътрешнитѣ си размирици, както за това харчи своята енергия и нашата партия и Земледѣлскиятъ съюзъ. Трѣбва най-после да се свърши съ това. На България сж нуждни силни политически партии. Азъ, който бѣхъ схванатъ като човѣкъ, който цеди партията, азъ правихъ усилия да се получи една силна национал-либерална партия. Азъ съмъ за корекциитѣ. Азъ се отказвамъ отъ миналото и се стремя да поправа настоящето за бъдещето. Който нѣма куража да си признае и да си поправи грѣшките отъ миналото, той не може да бжде полезенъ. Който обича народа ни, той ще признае своитѣ грѣшки, а който ги признае, той е поправилъ себе си, а като поправи себе си, ще поправи и ония, които сж около него. Какво може да се направи при тия размирици и вътрешни безпокойства въ партиятѣ? Нищо. Когато утихнатъ тия вътрешни размирици въ партиятѣ и се постигне единение по всички въпроси, тогава всички настой-

чиво, съ общи енергични усилия ще заработимъ за България и ще се постигнатъ резултати. Бъдещето на България ще бъде свѣтло, ако тя има голѣми политически партии. Ако партиитѣ сѣ раздробени, тѣ ще компрометиратъ парламентаризма въ България и ще дойдемъ до диктатура. Ако партиитѣ желаятъ доброто на страната, тѣ трѣбва да се помъчатъ да станатъ силни и да дадатъ доказателства предъ народа и предъ държавата, че иматъ морална сила въ себе си да се корегиратъ. Ако партиитѣ не могатъ да разбератъ, че тѣ постоянно сѣ своитѣ вътрешни раздори, сцени, разправии и разпокъсаностъ оставятъ неприятно впечатление за нашето общество, безспорно, ще трѣбва да дойде другъ методъ, който да ги корегира. Налага се сплотяването на всички партии около идеали, концепции.

С. Савовъ (д. сг): Около хора.

Т. Константиновъ (нац. л): Оставатъ ми още два въпроса, които ще засега накратко, но по които ще изкажа мнението си категорично, безъ стѣснение. Това сѣ въпросътъ за амнистията и въпросътъ за нашето работничество.

Г. г. народни представители! Като взе властта Демократическиятъ сговоръ, той попадна подъ влиянието на едрия финансовъ капиталъ. Демократическиятъ сговоръ направи грѣшка — ще ви кажа защо — че не можа да раздѣли въпроса за нелегалната Комунистическа партия въ България отъ въпроса за професионалното работническо движение. Не можа да ги раздѣли, а трѣбваше да направи това, защото не можете да държите въ една културна страна цѣла една класа, работническото, което живѣе отъ своя трудъ, което търси блага отъ производството, безъ право да се сдружава, да прави стачки, събрания и т. н. Това нѣщо носи разорение на нашата страна, внася гнетъ и носи негодувание. Трѣбва да намѣрите начинъ да раздѣлите нелегалната политическа акция отъ професионалната; трѣбва да намѣрите морална сила да се гарантирате отъ нелегалната политическа акция и да дадете на работника свобода да се организира, да не вижда въ вашето лице гнетители и власт, която защитава господаря, а оставя на произвола работника. Не е ли вѣрно, че днесъ работницитѣ нѣматъ право да се сдружаватъ? Не е ли вѣрно, че тѣхнитѣ синдикати не се признаватъ за юридическа личностъ? Досега сѣ били пращани много делегати при министъръ-председателя, за да искатъ да се признаятъ синдикатитѣ на работницитѣ като легални организации. Г. Ляпчевъ, обаче, отлага работата и не ги признава. Защо? Чрезъ този начинъ на отлагане, на неразрешаване въпроситѣ не се отива далеко. Той все повече и повече засилва този гнетъ у работническото и все повече насажда бунтъ противъ държавната власт.

Колкото се отнася до земетресението, азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че това, което се направи, не е достатъчно. Въ Чирпанъ на 18 ноемврий е станало голѣмо общогражданско събрание, въ което се е протестирало противъ начина, по който се върши подпомагането. Чирпанското гражданство смѣта, че не е подпомогнато отъ правителството въ онова нещастие, което му се причини отъ земетресението. И на това общо събрание е държана резолюция, чрезъ която се протестира противъ правителството, като се казва, че при сключването на ипотечни заеми отъ пострадалитѣ се наложила на популярнитѣ банки толкова много формалности, че и до днесъ още никой гражданинъ не е получилъ ипотеченъ заемъ за възстановяване щетитѣ на имотитѣ му на сума повече отъ 20.000 л. Днесъ сме 28 ноемврий, утре иде декемврий, зимата почва и нито единъ имотъ въ пострадалитѣ области не е въстановенъ чрезъ ипотеченъ заемъ отъ новия кредитъ, който Народното събрание отпусна въ размѣръ на 140.000.000 л. Значи, ще чакаме пролѣтътъ, когато мине зимата и изпитаме върху себе си нещастнитѣ послѣдствия отъ това бедствие, тогава ще получимъ тая помощъ, както на фронта, дето стигнаха кожуситѣ презъ лѣтото, когато вече не трѣбвахъ, а презъ зимата бѣхме безъ кожуси.

Г. г. народни представители! Азъ свършвамъ, като апелирамъ, особено къмъ васъ (Сочи мнозинството), че националниятъ въпросъ е единъ въпросъ, който трѣбва да бъде разрешенъ. Македонското движение е движение, което се опредѣля исторически неизбежно. Никой не може да го унищожи. Ако то се ражда на българска почва и вие го изгоните отъ тукъ, то ще отиде на югославянска почва, ще отиде на грѣцка почва, ще отиде въ Италия или другаде. Но пъкъ и отъ тукъ не можете да го изгоните. Македонското движение е движение, което се опредѣля отъ исторически факти, по необходимостъ, то е резултатъ на историческо развитие. То е единъ националенъ въпросъ, а никой националенъ въпросъ не е билъ угасванъ чрезъ насилие. Колкото повече насилие се упражнява при такива движения, толкова повече тѣ растатъ и се засилватъ. И въ това отношение България не може да бъде виновна, ако въ нея или на друго мѣсто вънъ отъ България, има македонска революционна организация. Но фактътъ, че у насъ имаме една грамадна, милионна македонска емиграция, говори, че македонската емиграция чувства себе си българска, съ българско съзнание. Тоя фактъ е такъвъ голѣмъ аргументъ, че срещу него не може да се възразява.

Остава въпросътъ за амнистията. Днешното правителство не смѣе и нѣма куража да постави въпроса за амнистията. Защо? Защото то е една слаба власт. Азъ и другъ пътъ съмъ цитиралъ тука думитѣ на професоръ Емиль Де Гюи. Той казва, че презъ XIII вѣкъ въ съзнанието на френския народъ, когато той почва да се бори срещу феодалитѣ, царьтъ бѣше не представителъ на реакцията, а бѣше спасителъ на народа срещу тежкия режимъ на феодалитѣ, царьтъ бѣше центъръ на освободителното движение на народа и се смѣташе като произходящъ отъ Бога. Тогава — казва той — се е смѣтало между народа, че царьтъ трѣбва да управлява и да осигурява реда и мира въ страната, чрезъ правда. Правдата е най-силната спойка въ обществото. И — казва същиятъ професоръ — благодарение на това френскиятъ народъ се издигна до едно по високо съзнание. Чрезъ правдата се сплотяватъ маситѣ, създаватъ се народитѣ и става великъ единъ народъ. Нека се разбере, че насилието е временно нѣщо, то дава само временни резултати, а само правдата, справедливостта, правораздаването спасяватъ и обединяватъ обществото. Само ако властта е силна, тя ще може да разреши въпроса за амнистията. Тя може да бъде обща. Азъ казвамъ да бъде обща — нека бъде обща. Но онази власт, която е слаба, тя се бои отъ такава амнистия. Тя трѣбва да постави въпроса за амнистията — или за, или противъ. Това е едно дезертиране отъ въпроситѣ, както правителството на Ляпчевъ дезертира отъ много въпроси. То все ги отлага, отлага ги, но виждате тази черна картина на тежки репарации, на тежки дългове; виждате тая картина на разбойнически банди въ България, отъ емигрантски произходъ и отъ мѣстенъ произходъ. Тая картина е тежка, но тя е резултатъ на отлагането, на разрешението на много въпроси. И въ това отношение днешното правителство трѣбва да мисли, какъ да отстъпи отъ тоза мѣсто, което заема — то вече не може да стои на това мѣсто, днитѣ му сѣ прочегени, то трѣбва да намѣри начинъ да отстъпи безъ сътресения. България не желае вътрешна гражданска война, тя желае вътрешно омиротворение чрезъ съзнание, чрезъ признаване на миналитѣ грѣшки, чрезъ корекция на миналото и настоящето. Само така ние ще имаме цвѣтуше бъдеще на изгрѣваща България. (Ржкоплѣскане отъ нѣкои отъ лѣвницата).

Министъръ Д. Христовъ: Предлагамъ да се вдигне заседанието за утре, съ същия дневенъ редъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Моля, които приематъ предложението на г. министра, да се вдигне заседанието за утре съ същия дневенъ редъ, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Заседанието се вдига.

(Вдигнато въ 20 ч. 40 м.)

Подпредседатели: { А. ХРИСТОВЪ
В. ДИМЧЕВЪ

Секретаръ: СТ. РЯСКОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народните представители: Борисъ Ецовъ, Емануилъ Начевъ, Маринъ Шиваровъ, Кръстю п. Цвѣтковъ, д-ръ Иванъ Бешковъ, Борисъ Ефтимовъ, х. Георги х. Петковъ, Иванъ п. Янчевъ, Кимонъ Георгиевъ, Иванъ Куртевъ, Недѣлчо Топаловъ и Иванъ Христовъ	231	Комисии. Избиране на мѣстото на народния представителъ Георги Т. Данаиловъ, като членъ въ комиситѣ:	
Питане отъ народния представителъ Д. Грънчаровъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве относително нанасянето побой отъ полицията на 25 ноемврий н. г. на народнитѣ представители Кирко Цвѣтковъ и Вичо Петевъ (Съобщение)	231	1) по Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията — народния представителъ Владимиръ Такевъ	231
		2) по Министерството на финанситѣ — народния представителъ Иванъ Хрелопановъ	231
		3) по отговора на тронното слово — народния представителъ Петко Палиевъ	231
		Проектотговоръ на тронното слово (Първо четене — продължение разискванията)	231
		Дневенъ редъ за следующето заседание	253